

Funded by
the European Union

PRIRUČNÍK ZA KRISNIKE

IPRproject
Intellectual Property Rights Project

A Project Implemented By:

UVOD

KANCELARIJA ZA AUTORSKA I SRODNA PRAVA NA KOSOVU (KASP)

Kancelarija za autorska i srodna prava (KASP) kao upravno telo, sa direktorom na čelu, koje je osnovano i funkcioniše pod nadzorom ministra kulture, ima sledeće zadatke:

a. razvijanje i primena adekvatne strategije i politike za zaštitu, ostvarivanje i sprovođenje autorskih prava, srodnih prava i drugih prava u skladu sa međunarodnim obavezama, nacionalnim zakonodavstvom i odgovarajućim nacionalnim interesima Republike Kosovo;

b. prikupljanje potrebnih informacija, izvođenje studija i konsultacije sa vladinim telima, institucijama, kao i sa predstavnicima zainteresovanih vlasnika prava i korisnika;

c. podnošenje Vladi i / ili drugim vladinim telima predložje, gde god su potrebne određene mere, neophodne za primenu gore pomenutih strategija i politika;

d. priprema nacрта zakona i propisa koji se odnose na zaštitu, ostvarivanje i sprovođenje autorskih i srodnih prava;

e. zastupanje Republike Kosovo u međunarodnim i regionalnim organizacijama koje se bave autorskim i srodnim pravima i drugim pravima zaštićenim ovim zakonom;

f. uspostavljanje i održavanje obostrano korisne saradnje sa vladinim kancelarijama, agencijama i istraživačkim institucijama i drugim organizacijama drugih zemalja koje se bave autorskim i srodnim pravima, u skladu sa međuvladinom politikom Republike Kosovo;

g. u saradnji sa nadležnim sudskim, administrativnim i carinskim vlastima - i gde je potrebno, pokretanje postupka za mere izvršenja - aktivno učestvujući u borbi protiv kršenja prava i, posebno, piraterije;

h. akreditovanje i nadgledanje aktivnosti organizacija za kolektivno upravljanje;

i. državnih organa, pravosudnih, administrativnih i drugih institucija, vlasnika prava i korisnika, kao i šire javnosti, o značaju i političkim, pravnim i praktičnim aspektima zaštite, ostvarivanja i sprovođenja autorskih prava i srodnih prava kroz pripremu i distribuciju informativnog materijala, organizovanje kampanja podizanja svesti i održavanje aktivnog odnosa sa štampom i medijima

U ovom kontekstu, jedan od najznačajnijih zadataka KASP-a je podsticanje i podrška kreativnosti u oblastima kulture i nauke kroz zaštitu autorskih i srodnih prava. U tom cilju, podizanje svesti javnosti je od primarne važnosti jer ljudi moraju da shvate da su a) autorska prava vrsta svojine i kao takva je neophodno poštovati i štiti ih b) značaj autorskih prava je osnovno sredstvo koje promovira kulturu i kreativnost koja je od koristi društvu i ekonomiji zemlje.

Od juna 2011. godine, KASP je značajno doprineo razvoju režima autorskih i srodnih prava u postizanju savremenih međunarodnih standarda, a takođe pruža i orijentaciju i vrši obrazovanje javnosti..

Konkretnije KASP je preduzeo sledeće radnje:

Sve veći napredak u zakonodavnom okviru, posebno izrada novih zakona i propisa u cilju primene nacionalnog zakonodavstva, kao i u cilju postizanja pune harmonizacije sa zakonodavstvom EU;

Organizovanje obuka i obrazovnih aktivnosti za državne službenike koji imaju nadležnosti u oblasti autorskih prava;

Organizovanje različitih aktivnosti kao što su konferencije za medije; seminari; kampanje za podizanje svesti, uključujući preko interneta (online), u cilju podizanja svesti i podsticanja kreativnosti i poštovanja autorskih i srodnih prava.

Licenciranje dva društva za kolektivno upravljanje, APIK u oblasti muzike i VA-PIK u oblasti audiovizuelnih dela, i rad sa licenciranim društvima i korisnicima na

određivanju opštih tarifa za upotrebu autorskih prava u oblasti emitovanja i reemitovanja.

Koordinacija radnji protiv fizičke i digitalne piraterije, koje je preduzela Radna grupa za borbu protiv piraterije, i kao rezultat toga, Kosovo više ne zaostaje za zemljama regiona u borbi protiv fizičke piraterije.

Bliska saradnja sa nacionalnim odgovornim institucijama, naime članovima Radne grupe i Nacionalnim savetom za intelektualnu svojinu u cilju jačanja saradnje;

Saradnja sa sestrinskim kancelarijama u regionu i šire. Vredi napomenuti odličnu saradnju sa Albanskim Uredom za Autorska Prava.

Uspostavljanje odličnih odnosa sa predstavnicima

Kancelarije EU na Kosovu i projektima koje EU podržava na jačanju sistema intelektualne svojine na Kosovu

Ovaj priručnik je pripremio i objavio KASP. Priručnik predstavlja pregled prava koja se dodeljuju nosiocima prava, njihovu funkcionalnost i svrhu, analizira predmet zaštite, kao i pitanja u vezi sa kolektivnim upravljanjem i eksploatacijom, dok istovremeno i objašnjava sprovođenje. Svrha ovog priručnika je da odgovori na osnovna pravna pitanja u vezi sa tom oblašću i pojasni korisnicima autorskih dela pojmove i koncepte u vezi sa autorskim pravima i srodnim pitanjima.

Priručnik pridodaje posebnu važnost malim i srednjim preduzećima (MSP) na ovaj jer MSP igraju centralnu ulogu u privredi Kosova. Posebno poglavlje posvećeno je MSP. Oni su glavni izvor preduzetničkih veština, inovacija i zapošljavanja. Suočeni su s problemima autorskih prava jer koriste dela zaštićena autorskim pravima ili zato što su neke od njihovih aktivnosti ili proizvoda pod zaštitom autorskih prava. Na primer, softver koji koriste, sadržaj njihove veb stranice, priručnici za funkcionisanje njihovih proizvoda, katalog njihovih proizvoda, njihov promotivni dizajn, svi spadaju u zaštitu autorskih prava. MSP mogu biti nosioci prava, ili u nekim slučajevima čak i autori, proizvođači ili distributeri dela zaštićenih autorskim pravima.

DEFINISANJE ZAKONA O INTELEKTUALNOJ SVOJINI

ŠTA JE INTELEKTUALNA SVOJINA

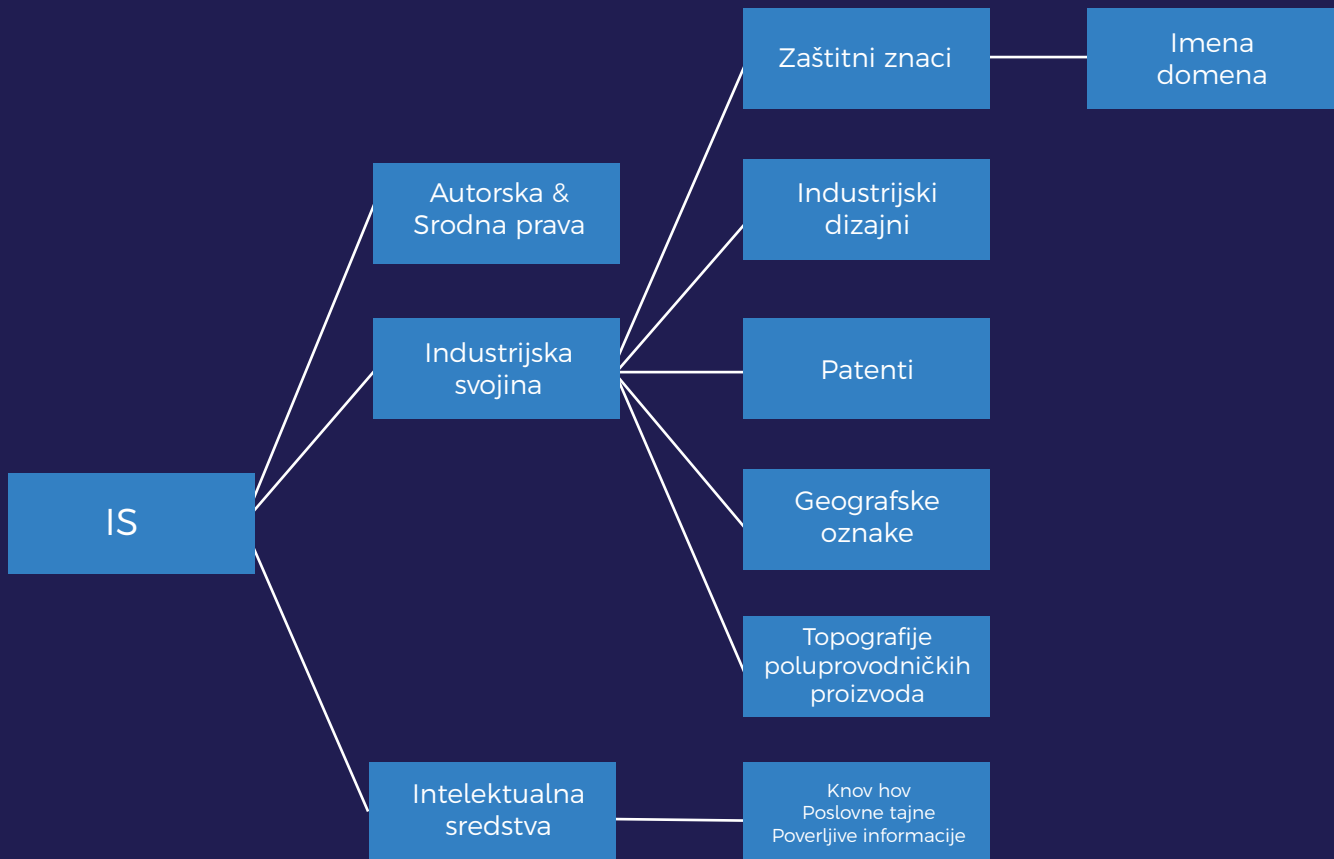
Stvaranja ljudskog uma zaštićena su Zakonom o intelektualnoj svojini. Najvažnija karakteristika zakona o intelektualnoj svojini je da on daje monopolističku moć nosiocima prava; to znači da nosioci prava imaju pravo da isključe bilo koju treću stranu iz korišćenja i iskorišćavanja zaštićenog stvaralaštva uma i odluče da li će i pod kojim okolnostima odobriti upotrebu i eksploataciju dela.

Često ljudi brkaju pojam zakona o intelektualnoj svojini sa zakonom o autorskim pravima. U stvarnosti, IS je opšti pravni termin koji se u zakonu koristi za opisivanje zakona o autorskim pravima i zakona o industrijskoj svojini. Autorska prava se odnose na umetnička i književna stvaralaštva, dok industrijska svojina uključuje zaštitne znakove, patente koji se dodeljuju za pronalaskе, industrijske dizajne (dizajne), nazive domena, geografske oznake i zaštićene oznake porekla (eng.: Protected Designations of Origin -

PDO), topografije poluprovodničkih proizvoda i nove biljne sorte. Komercijalne i industrijske tajne, tehničko znanje i nelojalna konkurencija takođe se smatraju „satelitskim“ pravom prava intelektualne svojine, u smislu da, iako nisu deo zakona o intelektualnoj svojini, njihov predmet je zaštićen iz sličnih razloga.

Prava intelektualne svojine (PIS) su prava koja zakonodavac dodeljuje stvaraocima dela, izuma, zaštitnih znakova itd. kako bi im se omogućilo da iskorišćavaju svoje kreacije isključivo (tj. isključujući treće strane koje nisu ovlašćene za takvu upotrebu). Prava intelektualne svojine su zbog svoje apsolutne i ekskluzivne prirode vrlo slična vlasništvu. Njihova glavna karakteristika i njihova glavna razlika sa imovinom je ta što su prava intelektualne svojine nematerijalna i to je razlog zbog kojeg treba da se prema njima postupa drugačije nego prema materijalnoj imovini

Šematski, zakon o intelektualnoj svojini može se predstaviti kao u nastavku:

U ovom priručniku, fokusiraćemo se i analizirati samo autorska prava.

RAZUMEVANJE AUTORSKIH I SRODNIH PRAVA

AUTORSKO PRAVO

ŠTA JE AUTORSKO PRAVO?

Autorsko pravo je zaštita koju autorima daje zakon, kojim se daje pravo da kontrolišu svoj kreativni rad. Zakon o autorskim pravima zasnovan je na uverenju da autori kreativnih dela zaslužuju razumnu naknadu i pravo da kontrolišu upotrebu svojih kreacija.

ZAŠTO SU NAM POTREBNA AUTORSKA PRAVA?

Autorska prava promovišu stvaranje dela iz oblasti književnosti, umetnosti i nauke, pripisujući autorima apsolutna i ekskluzivna prava na njihova dela na ograničeno vreme. Ali zašto je toliko važno autoru pripisati ekonomska i moralna prava? Odgovor je da autor mora biti nagrađen za svoj rad i da ljudi žele da autor nastavi svoju kreativnu aktivnost. Dugoročno gledano,

Istovremeno autorska prava imaju granice koje garantuju da javnost obezbedi pristup delima i da će od njih imati koristi.

Danas se, s obzirom na činjenicu da se autorska prava primenjuju na dela koja utiču na inovacije, smatra da isključiva i apsolutna priroda autorskih prava podstiče fizička i pravna lica da ulažu u stvaranje inovativnih dela. Istovremeno, autorski materijal, kao vlasničko pravo, imovina je vlasnika

NEKE ZANIMLJIVE ISTORIJSKE PODATKE

Istorijski gledano, zakon o autorskim pravima povezan je sa tehnološkim napretkom. Zapravo, tehnologija je doprinela uspostavljanju zakona o autorskim pravima. Pored toga, u teoriji autorskog prava pronalazak tipografije smatra se prekretnicom ove oblasti, jer je doveo do priznavanja takozvanih „privilegija“ koje su državne vlasti u početku dodeljivale stamparima i izdavačima-knjižarima. a kasnije i autorima. Privilegije su, međutim, bile dodatak mehanizmu zaštite profesionalnih interesa izdavača, pre svega mehanizmu cenzure.

Čitav kulturni i filozofski tok ovog perioda, zajedno sa tehnološkim dostignućima, dovodi do priznavanja zakona o autorskim pravima. Zakon o autorskim pravima iz 1709. godine u Velikoj Britaniji bio je prvi zakon koji je ikada uveo zakon o autorskim pravima u pravni sistem. Ovim zakonom autori su dobili ekskluzivno pravo da svoje knjige objavljuju 21 ili 14 godina, u zavisnosti od toga da li su knjige već objavljene ili ne. Prvo kompletno zakonodavstvo, međutim, dolazi u Francuskoj neposredno nakon Francuske revolucije. Zakon iz 1791. uspostavlja ekskluzivno pravo stvaralaca da izvode svoja pozorišna i muzička dela, dok Zakon iz 1793. utvrđuje ekskluzivno pravo na reprodukciju.

AUTORSKO PR

DELO

ŠTA JE DELO?

Autorska prava štite naučna dela, u oblasti književnosti, umetnosti ili nauke koju je stvorio autor, fizičko lice koji stoji u začetku dela. Zaštićena dela navedena su u zakonu na sledeći način:

(a) književna dela (izražena pismeno ili usmeno, uključujući računarske programe);

(b) dramska i dramsko-muzička dela,

(c) muzička dela, sa rečima ili bez njih;

(d) koreografska dela i zabava u bezglasnoj predstavi;

(e) kinematografska dela i druga audiovizuelna dela;

(f) dela likovne umetnosti (slike, crteži, skulpture itd.);

(g) arhitektonska dela;

(h) fotografska dela, uključujući dela izražena bilo kojim postupkom analognim fotografiji;

(i) dela primenjene umetnosti;

(j) mape, planovi, skice i trodimenzionalni radovi koji se odnose na geografiju, topografiju, arhitekturu i druge nauke.

S druge strane, tačke u nastavku nisu zaštićena autorskim pravima:

(a) ideje, postupci, metode rada ili matematički pojmovi kao takvi (ali samo prema njihovim izvornim izrazima);

(b) izrazi folklora;

(c) dnevne vesti, same činjenice i podaci kao takvi (ali samo u njihovom originalnom predstavljanju); različite informacije koje imaju karakter običnih medijskih izveštaja mogu se reprodukovati tek nakon što prođe najmanje dvanaest (12) sati od njihovog objavljivanja.

KOJI SU USLOVI ZA ZAŠTITU DELA?

Da bi neko delo bilo zaštićeno, ono mora biti originalno, odnosno mora predstavljati statističku jedinstvenost i mora odražavati ličnost svog tvorca. Originalnost počiva na izrazu autorove ličnosti, intimnoj vezi između autora i njegovog dela, ličnom utisku; delo mora da predstavlja određeni nivo kreativnosti.

Jednostavne ideje nisu zaštićene; zaštićeni su samo radovi koji su formirani i eksternalizovani (odvojeni od uma autora), pod uslovom da su originalni. Originalnost se ne treba mešati novošću; slikar bi mogao da naslika isti pejzaž koji je naslikao drugi slikar, ali ono što je važno je da izrazi sebe, postavi na delo svoj lični pečat. Ili, ideja o stvaranju taksi aplikacije koja omogućava klijentu da odabere vozača na osnovu blizine taksija od položaja klijenta, nije zaštićena autorskim pravima; međutim, nakon što se aplikacija kreira, njeni delovi (na primer veb lokacija, slike itd.) mogu biti

zaštićeni; sama ideja nije zaštićena, što znači da istu ideju može istovremeno koristiti više preduzetnika. Ono što je zanimljivo napomenuti je da je tvorevina koja ispunjava gore navedene kriterijume zaštićena nezavisno od oblika koji je stekla ili njegovog trajanja u vremenu. To znači da skulptura na ledu može biti zaštićena Zakonom o autorskim pravima, sve dok ispunjava kriterijum originalnosti. Dovoljno je da je originalno stvaranje poprimilo određenu formu i da je bilo eksternalizovano u svetu; njena istrajnost u vremenu nije uslov za njenu zaštitu

KAKO SE MOGU DOBITI AUTORSKA PRAVA? DA LI POSTOJE FORMALNOSTI?

Opšte je prihvaćeno načelo da zaštita autorskih prava automatski proizilazi iz čina stvaranja i ne zavisi od bilo kakve formalnosti. U tom pogledu autorska prava se znatno razlikuju od ostalih oblika zaštite intelektualne svojine, poput patenata i žigova. Bernska konvencija predviđa da zaštita autorskih prava ne sme biti uslovljena poštovanjem bilo kakvih formalnosti, poput registracije ili deponovanja kopija. Iako je obavezna registracija ukinuta gotovo svuda, mnogi nacionalni zakoni predviđaju sistem dobrovoljne registracije dela od strane nacio-

nalne uprave za autorska prava ili sličnog tela. Takva registracija može poslužiti kao dragocena prima facie dokaz u pravnim sporovima. Takođe bi se moglo pokazati vrlo korisnim za korisnika prilikom traženja nosioca prava koji treba da odobri upotrebu dela. U tom smislu, DKU (Društva kolektivne uprave - vidi analizu u nastavku) služe u tu svrhu. Međutim, mora se imati na umu da takva registracija uvek treba biti dobrovoljna; u suprotnom, autorska prava rizikuju da postanu alat koji služi samo onima koji imaju sredstva da registruju svoja dela.

ŠTA JE AUTOR?

Bernska konvencija koja je osnovni međunarodni sporazum o zaštiti autorskih prava, daje zemljama članicama fleksibilnost u određivanju ko se smatra autorom (i samim tim originalnim nosiocem autorskih prava) književnog i umetničkog dela. Građansko pravo u većini država predviđa da autori mogu biti samo fizička lica. Prema kosovskom Zakonu o autorskim pravima, autor je fizička osoba koja je kreirala delo.

Autorska prava na delo koje je rezultat zajedničkih kreativnih napora dva ili više autora pripadaju zajednički tim autorima (koautorima) bez obzira na njegovu strukturu. Pravo na upotrebu dela u celini pripada zajedničkim koautorima. Odnosi između koautora uređeni su ugovorom između njih. U odsustvu takvog ugovora, koautori će zajednički uživati autorska prava na delo, a među njima se deli odgovarajuća nadoknada, srazmerno njihovim doprinosima, pod uslovom da se mogu odrediti. Ako se doprinosi koautora ne mogu utvrditi, naknada se deli na jednake delove.

Da bi se koristilo delo stvoreno od više autora, svi nosioci prava moraju izdati ovlašćenje.

Pretpostavke o autorstvu predviđene su Zakonom o autorskim pravima za osobe čija se imena pojavljuju na delu ili čija se imena pominju u trenutku otkrivanja dela. Ove osobe smatraju se autorima ukoliko se drugačije ne dokaže.

ŠTA ZNAČI NOSILAC PRAVA?

‘Nosilac prava’ je bilo koje lice ili entitet koji ima prava utvrđena Zakonom o autorskim i srodnim pravima ili, na osnovu sporazuma o iskorišćavanju prava ili zakonom, ima pravo na deo prihoda od prava. To može biti autor ili srodni nosilac prava ili može biti i osoba koja je zakonito stekla (ugovorom ili nasleđstvom) navedena prava, odnosno naslednik. Kada je autor preneo prava na delo na drugu osobu ili entitet, ovaj sekundarni nosilac autorskih prava nije autor; ovo lice je samo nosilac prava. Stoga je ova osoba nosilac prava. Kao što će biti analizirano u nastavku, samo fizička lica mogu biti autori. Entitetima se mogu preneti prava ili - u nekim slučajevima - može se pretpostaviti da su im prenesena prava.

Ovo je za korisnika važno iz sledećeg razloga:

Zamislite da želite da koristite muzičko delo za reklamu svog posla. Možda znate autora teksta, autora muzike ili pevača, ali te osobe nisu nužno nosioci prava, koji će odobriti upotrebu muzičkog dela. Ove osobe će najverovatnije preneti svoja prava na proizvođača ili su možda članice DKU (ova pitanja će biti detaljno analizirana u nastavku).

ZAPOSLENI I AUTORSKA PRAVA

Kada delo stvori zaposleni, u izvršavanju svojih radnih obaveza u skladu sa uputstvima njegovog poslodavca, osim ako ugovorom nije drugačije određeno, poslodavac ima pravo da ostvaruje ekonomska prava na tako stvorenom radu, u periodu od deset (10) godina, od završetka posla. To važi samo kada se rad koristi u okviru uobičajenih aktivnosti poslodavca predviđeni u vreme dogovora u vezi sa dužnostima autora.

Prava će biti vraćena zaposlenom autoru pre isteka tog roka, u slučaju smrti poslodavca, odnosno u slučaju likvidacije poslodavca kao pravnog lica. Ako poslodavac ne koristi imovinska prava na tom poslu ili ih koristi na nezamisljiv način, zaposleni autor ima pravo da traži od poslodavca da mu ustupi ta prava, uz naknadu troškova.

Zaposleni autor zadržava autorska prava za svako delo koje nije nastalo u izvršavanju njegovih radnih obaveza, kao i za bilo kakvu upotrebu dela stvorenog u okviru njegovih radnih obaveza koje nije obuhvaćeno uobičajenim aktivnostima poslodavca pomenutim u paragrafu.

Na osnovu gore navedenog, dovoljan je ugovor o radu da bi se primenjivala gore navedena pravila. Međutim, preporučljivo je u ugovor o radu uvrstiti posebne klauzule, posebno ako se stranke (poslodavac ili zaposleni) žele složiti oko različitih uslova ili precizirati gore navedene uslove.

KOJA SU AUTORSKA PRAVA?

Autor uživa određena prava u odnosu na delo. Ta prava su **a) lična prava** (takođe se nazivaju moralna prava) i **b) imovinska prava (koja se nazivaju i ekonomska prava)**.

Lična / moralna prava izražavaju vezu koju autor ima sa svojim delom i imaju za cilj zaštitu njegovu/njene ličnosti i ugleda. Lična prava ostaju pri autoru čak i ako je korišćenje svog dela dodelio trećoj strani. Konkretno, autor ima pravo da obelodani delo ili odobri njegovo otkrivanje u bilo kom obliku (pravo na obelodanjivanje). On/ona pravo da mu se prizna autorstvo nad delom (pravo autorstva), ima pravo na zaštitu svog dela od bilo kakvih iskrivljenja (pravo na integritet dela) i konačno ima pravo da opozove imovinsko pravo dodeljeno drugima ako za to postoje ozbiljni moralni razlozi, pod uslovom da se nosiocu prava nadoknadi šteta prouzrokovana takvim ukidanjem prava (pravo na povlačenje).

Vlasnička prava nude autoru ekonomske koristi jer imaju komercijalnu vrednost. Korišćenjem ovih prava autor dobija nadoknadu za svoj rad i obezbeđuje resurse za dalje kreativne napore. Za razliku od ličnih prava, imovinska prava se mogu prenositi i generalno se mogu tretirati kao imovina. Prema Zakonu o autorskim pravima autor posebno ima sledeća ekskluzivna prava da odobri ili zabrani upotrebu svog dela: (a) pravo na reprodukciju, (b) pravo na distribuciju, (c) pravo na iznajmljivanje, (d) pravo na javni nastup, (e) pravo na emitovanje, (f) pravo na javnu komunikaciju, (g) pravo na reemitovanje, (h) pravo kablovskog prenosa, pravo javne komunikacije preko zvučnika ili bilo kog drugog analognog instrumenta koji emituje znakove, zvukove ili slike, emitovanje dela, (j) pravo interaktivnog objavljivanja javnosti, (k) pravo na prevod, (l) pravo na adaptaciju (pravo na derivativno delo). Autori, u određenim slučajevima, takođe imaju ekskluzivno pravo ovlašćenja ili zabrane pozajmljivanja, dok u drugim slučajevima imaju samo pravo na pravičnu naknadu za pozajmljivanje.

MORALNA PRAVA	EKONOMSKA PRAVA
pravo na otkrivanje	reprodukcija svog dela u celini ili delimično
pravo autorstva	distribucija kopija njegovog dela na bilo koji način
pravo na integritet dela	pravo javnog nastupa
pravo na povlačenje	pravo emitovanja i reemitovanja
	pravo saopštavanja javnosti
	pravo interaktivnog stavljanja na raspolaganje javnosti
	pravo kablovskog dela, pravo javne komunikacije preko zvučnika ili bilo kog drugog analognog instrumenta koji prenosi znakove, zvukove ili slike, pravo na prenos dela
	prevod dela
	adaptacija dela
	javno pozajmljivanje ili iznajmljivanje dela

Dajmo primer:

Pretpostavimo da je neko napisao pesmu, odnosno muzičko delo, sa tekstom.

Autorsko pravo se rađa u trenutku kada autor završi delo.

Autorsko pravo (koje spada u porodicu moralnih prava) daje autoru pravo da onemogući bilo kome da kaže da je on / ona autor. Autor je taj koji će odlučiti da li će i kada će pesma biti objavljena (pravo na obelodanjivanje, moralno pravo); niko drugi nema ovu moć osim autora. Onog trenutka kada se delo obelodani, aktiviraju se autorska ekonomska prava; ekonomska prava su povezana korišćenjem dela.

Da bi iskoristio delo, autor se može obratiti producentu (ugovar sa producentom) koji će delo izdati (ili vi kao autor to možete učiniti sami, pa ćete vi kao autor biti i producent). Korišćenje može uključivati korišćenje putem fizičkog nosača ili putem Interneta. Korišćenje kao fizički nosač znači da će proizvođač morati da reprodukuje delo (u nekoliko fizičkih nosača), a zatim te fizičke nosače distribuira, odnosno prodaje javnosti. Moguće je da se fizički nosači koriste za iznajmljivanje ili pozajmljivanje; to su različita ekonomska prava. Distribucija, iznajmljivanje i pozajmljivanje pretpostavljaju da je reprodukcija već izvršena; pored toga, ova prava se primenjuju samo u off-line (fizičkom) okruženju.

Po objavljivanju dela, autor / nosilac prava (nosilac prava ako su prava preneti) sigurno će se odlučiti za prezentaciju ili izvođenje dela u javnosti, i uopšte saopštavanje dela javnosti emitovanjem. To znači da će delo emitovati na radio ili možda TV (pravo emitovanja) i verovatno će se izvoditi u barovima (pravo javnog izvođenja). Emitiranje se može desiti ne samo putem zemaljskih signala (tradicionalni TV), već i putem satelita ili kabla, koja su različita prava. Uzimajući u obzir da živimo u eri Interneta, autor će se najverovatnije odlučiti za plasiranje dela preko Interneta putem platformi trećih lica ili putem sopstvene veb stranice autora.

Tamo će delo biti dostupno na zahtev, što znači da svako iz javnosti može dobiti pesmu kad god poželi (zamislite na primer YouTube); u ovom slučaju, autor će učiniti vašu pesmu dostupnom na interaktivan način (što je ujedno i ekonomsko pravo). U nekim slučajevima, pesma će biti dostupna za preuzimanje; takvo preuzimanje spada u pravo reprodukcije.

Pretpostavimo sada da je autorska pesma veliki uspeh, a italijanski umetnik želi da prevede tekst na italijanski i muziku prilagodi u italijanskom ritmu. U ovom slučaju, umetnik će morati da zatraži dozvolu za prevod i adaptaciju dela (oba ekonomska prava). Ako Italijanac nastavi bez dozvole, on / ona će kršiti vaša moralna i ekonomska prava. To znači da ako je pesma prevedena i prilagođena bez dozvole, osim ekonomskog prava (adaptacija, prevod, reprodukcija i najverovatnije komunikacija sa javnošću i stavljanje na raspolaganje prava ako je italijanski umetnik objavi na Internetu, ili pravo emitovanja ako se reprodukuje na TV-u ili radiju), biće povređeno i pravo integriteta (jer će pesma biti izobličena bez vašeg odobrenja).

Treba imati na umu da je autor svoja prava možda preneo na treću osobu. U ovom slučaju, treća osoba će odlučivati o ekonomskim pravima (eksploataciji) dela. Ako su prava preneti, bilo kakvo iskorišćavanje dela treba odobriti nosilac prava, a u nekim slučajevima i autor (u odnosu na njegova / njena moralna prava ako upotreba koja se traži utiče na moralna prava autora, kao što je pravo na integritet).

Sada da vidimo šta gore navedeno znači za korisnika.

Pretpostavimo da želite da koristite muzičko delo za reklamu svog posla. Trebaće vam odobrenje autora / nosioca prava; ne možete ga koristiti bez odobrenja (ako to učinite, kršićete zakon o autorskim i srodnim pravima i bićete odgovorni za građansku i krivičnu kaznu).

Vaš oglas će biti objavljen na radiju, TV-u i Internetu, jer želite da bude ekološki prihvatljiv.

Tražite ovlašćenje vlasnika prava (ko su nosioci prava biće objašnjeni u nastavku). Za koja prava ćete tražiti dozvolu?

- Budući da će oglas biti audiovizuelno delo, moraćete da sinhronizujete pesmu sa slikom. To znači da ćete pesmu morati reprodukovati u audiovizuelnom delu.

- Ako treba da se tekst pesme promeni za vašu reklamu, trebaće vam odobrenje za adaptaciju od vlasnika prava i odobrenje autora za njegova moralna prava (moralna prava uvek ostaju kod autora, pogledajte analizu o moralnim pravima).

- Ako odlučite da napravite CD kako biste ga dali svojim klijentima uz oglas, biće vam potrebno ovlašćenje za distribuciju dela.

- Za emitovanje dela na radiju ili televiziji, trebaće vam odobrenje za emitovanje dela.

- Ako je vaša reklama na Internetu, biće vam potrebno ovlašćenje za javno komuniciranje, uključujući i njegovo stavljanje na raspolaganje na zahtev, jer se reklama može puštati (npr. Na YouTube-u ili čak na vašoj veb stranici).

Šta ako u reklami želite da koristite italijansku, a ne originalnu pesmu? U ovom slučaju, biće vam potrebno odobrenje ne samo autora za moralna prava, već i nosioca prava na italijansku pesmu. Ali budite izuzetno oprezni: vrlo je moguće da nosilac prava na italijansku pesmu možda neće imati pravo da odobri sve gore navedeno, jer nosilac prava i dalje može imati ekonomska prava. Morate biti vrlo oprezni i proveriti ko nosi prava. Uvek tražite od nosioca prava na adaptaciju (derivativno delo) da vam garantuje da ima pravo da odobri upotrebu dela.

KOJE SU GRANICE ZAKONA O AUTORSKIM PRAVIMA?

Autorsko pravo je apsolutno i ekskluzivno pravo koje se odlikuje neodvojivim granicama: originalnošću dela, ograničenim trajanjem zaštite autorskih prava i izuzecima i ograničenjima autorskih prava. Te granice nude ravnotežu među svim zainteresovanim stranama (na primer javnosti i autora).

Pored toga, kako je i gore navedeno, autorska prava ne štite ideje. To znači da dve osobe mogu imati istu ideju da oslikaju kuglu punu voća, ali će rezultat biti drugačiji. Ili, dve osobe mogu imati istu ideju da napišu priču o nekim prijateljima koji se redovno sastaju i pomalo su šašavi, ali ne mogu kopirati priču o serijalu „Friends“ (Prijatelji) bez dozvole nosioca prava.

Često se pozivamo na dihotomiju izraza / ideje. To znači da ideja može biti ista za dva autora, ali će izraz ideje (tj. rezultat) biti drugačiji. Dvoje slikara koji sede u istom trenutku ispred istog pejzaža: vide istu temu, ali je različito izražavaju.

DA LI SU AUTORI STRANCI ZAŠTIĆENI NA KOSOVU?

Autorska prava imaju teritorijalnu prirodu. To znači da su autori zaštićeni na svojoj nacionalnoj teritoriji. Međutim, kosovsko zakonodavstvo, po uzoru na sve srodne međunarodne konvencije i zakonodavstvo EU, sadrži nacionalnu klauzulu o tretmanu, što znači da stranci i državljani moraju biti jednako tretirani.

MOGU LI SE PRENETI EKONOMSKA I MORALNA PRAVA?

Autor može preneti / dodeliti ekonomska prava trećoj strani.

U našem primeru iznad, ako vas nosilac prava ovlasti da koristite delo u oglasu, dobićete ta prava.

Ekonomska prava i druga prava koja nastaju nakon smrti autora prenose se u skladu sa odredbama o nasleđivanju.

Moralna prava koja su lična za autora nikada se ne mogu preneti dodeljivanjem ili licencom. Međutim, saglasnost autora za izvršenje dela kojim se inače može povrediti njegovo pravo na integritet smatra se načinom ostvarivanja tog prava i obavezuje ga.

U našem primeru, to znači da će vam nosilac prava odobriti da delo koristite za reklamu, ali ako nosilac autorskih prava nije autor, biće vam potrebno odobrenje autora da biste bili sigurni da on ne smatra da su njegova prava povređena.

Pravo polaganja prava na autorstvo i imenovanja i pravo na integritet, to jest, moralna prava autora, štite se bez ikakvog vremenskog ograničenja. Posle smrti autora, zaštitu ovih prava preuzima fizičko ili pravno lice kome je autor u testamentu poverio ovo; u odsustvu takvog lica ili pravnog lica, naslednici autora, a takođe i u odsustvu naslednika, bilo koje organizacija koja preuzima odbranu autorskih prava.

SRODNA PRAVA

ŠTA ZNAČE SRODNA PRAVA?

Osim autorskih prava, postoje i neka druga prava koja su povezana sa autorskim pravima a koja se nazivaju srodnim pravima, jer su povezana ili sporedna s pravima autora, ali nisu rezultat samog stvaranja. Oni su povezani sa autorskim pravima u smislu da je doprinos srodnih nosilaca prava neophodan ili za dovršavanje dela ili za omogućavanje javnosti da dođe do dela. Ti nosioci prava su: izvođači (npr. pevači, glumci), proizvođači fonograma (npr. diskografske kuće), filmski producenti, radiodifuzni subjekti (npr. TV kanali) i izdavači štampe.

Vratimo se našem primeru:

Pesmu koju želite da koristite (nepromenjenu ili prilagođenu), pevaće izvođač / pevač. Muziku će svirati muzičari, a fonogram će proizvesti proizvođač fonograma. Pevač, muzičar i producent su povezani nosioci prava.

Radio će emitovati pesmu kao emitterska organizacija (opet povezani nosilac prava). Tako, javnost pristupa delu koji su stvorili autori muzike i teksta.

Da biste koristili pesmu, biće vam potrebno ovlašćenje ne samo nosioca autorskih prava već i srodnih nosilaca autorskih prava.

PRODD
DRAV

ZAŠTO SU NAM POTREBNA SRODNA PRAVA? - OPRAVDANJE

Smatra se da je doprinos izvođača kreativne prirode, dok je istovremeno izvođenje vrlo važno za samo postojanje dela; međutim, nisu kreacije.

Proizvođači i radiodifuzne organizacije štite se zbog svojih ulaganja; danas je važno zapamtiti da producenti i radiodifuzne organizacije nastavljaju da ulažu u kulturna stvaralaštva (što je retko u doba Interneta) i da bi iz tog razloga njihov doprinos trebalo da bude nagrađen.

KOJA SU EKONOMSKA PRAVA VLASNIKA PRAVA SRODNIH PRAVA?

Povezani nosioci prava ne uživaju ista ekonomska prava, iako se neka od njih podudaraju.

Izvođači dobijaju sledeća prava:

(a) fiksiranje (snimanje) njihovih nefiksiranih (nesnimanih) nastupa, **(b)** reprodukcija snimaka njihovih izvođenja, **(c)** distribucija snimaka njihovih izvođenja, **(d)** iznajmljivanje snimaka njihovih izvođenja, **(e)** pozajmljivanje snimaka njihove predstave, **(f)** emitovanje njihovih predstava, osim u slučajevima kada je predstava prethodno fiksirana ili emitovana, **(g)** saopštavanje javnosti njihovih predstava, osim u slučajevima kada je predstava prethodno fiksirana ili emitovana, **(h)** kablovski prenos njihovih nastupa, **(i)** interaktivno stavljanje na raspolaganje snimaka njihovih izvođenja.

Međutim, kada izvođači učestvuju u fonogramu objavljenom u komercijalne svrhe, ne mogu odobriti ili zabraniti javno saopštavanje fonograma ili njegovo iznajmljivanje. Za ove upotrebe fonograma, izvođači mogu tražiti pravičnu naknadu samo putem zajedničke organizacije.

Proizvođači fonograma imaju isključivo pravo da dozvole ili zabrane:

(a) reprodukciju svojih fonograma, **(b)** distribuciju svojih fonograma, **(c)** iznajmljivanje i javno pozajmljivanje svojih fonograma, **(d)** kablovsko prenošenje svojih fonograma, **(e)** interaktivno stavljanje na raspolaganje svojih fonograma.

Kada se fonogram objavljuje u komercijalne svrhe, proizvođač ne može odobriti ili zabraniti javno saopštavanje fonograma. Za ove upotrebe fonograma, producenti mogu tražiti pravičnu naknadu samo putem Društva za Kolektivnu Upravu.

Proizvođači filma imaju isključivo pravo da dozvole ili zabrane: (a) reprodukciju svojih filmova, (b) distribuciju svojih filmova, (c) iznajmljivanje i javno pozajmljivanje kopija svojih filmova, (d) interaktivno stavljanje na raspolaganje javnosti svojih filmova.

Audiovizuelna medijska usluga (ili organizacija koja emituje program) ima pravo:

(a) fiksiranja svojih emitovanja, (b) reprodukcija fiksiranja svojih emisija, (c) distribucija fiksiranja njihovih emisija, (d) reemitovanje svojih emisija, (e) kablovsko reemitovanje svojih emisija, (f) komunikacija njihovih emisija sa javnošću na mestima u koja se ulazi naplatom (uplatnicama), (g) interaktivno stavljanje na raspolaganje javnosti snimaka njihovog emitovanja.

DA LI SRODNI NOSIOCI PRAVA IMAJU MORALNA PRAVA?

Od srodnih nosilaca prava, samo izvođači imaju moralna prava. Preciznije, izvođači imaju ekskluzivno pravo a) da pokaže svoje ime, pseudonim ili žig kada se koristi njihovo izvođenje i b) da se suprotstave bilo kakvoj iskrivljenju, deformaciji ili upotrebi izvođenja, što bi naškodilo njihovoj časti i slavi.

Producenti i radiodifuzne organizacije ne uživaju takva moralna prava; ovo je logično jer ono što je zaštićeno u slučaju proizvođača i radio-difuznih organizacija je njihovo ulaganje. Oni nemaju kreativan doprinos. Pored toga, u većini slučajeva to nisu fizička lica već kompanije.

MOŽE LI SRODNI NOSILAC PRAVA PRENETI SVOJA PRAVA?

Srodni nosilac prava može preneti ekonomska prava trećoj strani. Prava izvođača takođe mogu biti nasleđena, kao u slučaju autora.

U našem primeru iznad, sve dok pevač vaše pesme, odnosno izvođač ne odobri upotrebu svog nastupa u oglasu.

U nekim slučajevima, zakon predviđa da je prenos izvršen čak i kada se to zapravo nije dogodilo. To je ono što zakon naziva pretpostavkom prenosa i predviđeno je kada, na primer, izvođač zaključi ugovor sa producentom za filmsku produkciju.

ZAJEDNIČKE ODREDBE O AUTORSKOM I SRODNIM PRAVIMA

KOLIKO DUGO SE DODELJUJE ZAŠTITA AUTORSKIH I SRODNIH PRAVA?

Zaštita kreativnog dela putem autorskih prava ne traje večno. Zaštita koja se daje prilikom stvaranja dela traje tokom čitavog života autora i 70 godina nakon njegove smrti. Nakon ovog perioda, kreativni rad spada u javno vlasništvo i javnost ga može koristiti na nove načine. Međutim, autorska lična prava, ona koja štite njegovu povezanost sa delom, njegovu ličnost i ugled, štite se bez vremenskog ograničenja. Prava otkrivanja i povlačenja traju za života autora. Ova vremenski ograničena zaštita jedna je od glavnih karakteristika Zakona o autorskim pravima, koja se razlikuje od materijalne imovine koja traje zauvek..

Srodna prava štite se na sledeći način:

pravo izvođača traje 50 godina od izvođenja dela i 70 godina u slučaju muzičkih dela

pravo producenta fonograma ili audiovizuelnih dela ističe 70, odnosno 50 godina od snimanja dela

pravo emitera ističe 50 godina od prenošenja programa.

U našem primeru, to znači da ako želite da koristite muzičko delo čiji su autori (množina jer muziku i tekstove najverovatnije stvaraju različite osobe) umrli 1950. godine, nije vam potrebno odobrenje autora. Budite oprezni jer se lična prava štite bez obzira na vreme, i zauvek su zaštićena. Stoga se upotreba postojeće muzike ne sme vršiti na način koji može vredati autore.

VRSTA PRAVA	TRAJANJE
Ekonomska prava autora	Od stvaranja do 70 godina od autorove smrti
Autorsko pravo na očinstvo i pravo na integritet	Bez vremenskog ograničenja
Izvođač muzičkih dela	Za života autora
Izvođač audiovizuelnih dela	70 godina od izvođenja
Performer of audiovisual works	50 godina od izvođenja
Proizvođač fonograma	70 godina od fiksiranja
Producent filmova	50 godina od fiksiranja
Organizacija za emitovanje	50 godina od komunikacije programa.

POŠTOVANJE PRETHODNO POSTOJEĆIH RADOVA

Prevodioci i autori drugih derivativnih dela uživaju autorska prava u prevodima, adaptacijama, aranžmanima ili drugim transformacijama koje su izvršili.

Prevod ili drugo izvedeno delo može se stvoriti samo ako ga autor originalnog dela odobri. Autorska prava prevodioca ili autora drugog izvedenog dela ne dovode u pitanje prava autora originalnog dela koje je prevedeno, prilagođeno, aranžirano ili na drugi način transformisano. Takođe je važno poštovati moralna prava autora na prethodno postojećih dela, koja se ugrađuju u vaše stvaralaštvo. Ako u kancelariji svog kolege pronađete zanimljiv sadržaj, dužni ste da zatražite njegovo ovlašćenje ako ga želite koristiti. Morate navesti njegovo ime i izvor kada koristite njegovo delo predstavljanjem javnosti ili reprodukcijom. Autor postojećeg dela mogao bi vam, na primer, zabraniti da u svom radu reprodukujete odlomak njegovog filma bez zvuka. Ili koristiti njegovo delo u delu koji negira holokaust, na primer.

Ako, na primer, želite da napravite novu pesmu, ali koristeći stihove postojeće pesme koju volite, potrebno vam je ovlašćenje. U slučaju književnih dela, uvek morate imati na umu da je vrlo moguće da su sva ili neka prava preneti na urednika. Zbog toga trebate tražiti od autora postojećeg dela koji ima prava i tražiti od autora ili onoga kome su preneti prava (primer urednika) da garantuje da je on zaista nosilac prava. Ovo važi za ekonomska prava.

Što se moralnih prava tiče, potrebno je da zatražite odobrenje samog autora, jer, kao što smo objasnili, moralna prava uvek ostaju pri autoru. Stoga se savetuje, ako želite da koristite prethodno postojeće delo, zatražiti dozvolu za moralna prava autora, opisujući način na koji ćete koristiti već postojeća dela. U suprotnom, rizikujete nalaz da kršite pravo na integritet autora. Takođe pripazite da odate priznanje autoru već postojećeg dela, odnosno navedite njegovo ime.

KORIŠĆENJE OD KORISNIKA

KORIŠĆENJE OD KORISNIKA BEZ ODOBRENJA

IZUZECI I OGRANIČENJA

Ako razmišljate da koristite postojeće delo koje je još uvek pod zaštitom da biste stvorili novo, trebali biste dobiti dozvolu od njegovih nosilaca prava. Međutim, u nekim slučajevima zakon dozvoljava upotrebu bez potrebe za odobrenjem. To je slučaj kada upotreba potpada pod izuzetak ili ograničenje predviđeno Zakonom.

Tačnije, da bi se pronašla poštena ravnoteža između interesa javnosti u pristupu informacijama i znanju i isključivih prava autora, zaštita autorskih prava podleže ograničenjima i izuzecima.

Dva osnovna oblika izuzetaka i ograničenja su:

- slobodno/besplatno korišćenje, odnosno korišćenje dela bez odobrenja i nadoknade; i
 - nevoljne ili prinudne licence, što znači da se nosiocu prava isplaćuje naknada za neovlašćeno korišćenje.
- Nevoljna ili obavezna licenca je slučaj izuz-

etka / ograničenja privatne upotrebe dela zaštićenog autorskim pravima, kao što je kućno snimanje ili reprodukcija za privatnu upotrebu, za koje nije dato odobrenje. Tamo gde se primenjuje načelo, autori i drugi nosioci prava obično dobijaju poštenu ili pravičnu naknadu koja se zasniva na nametu na uređaje za prazno snimanje ili opremu koja se distribuira autorima i nosiocima prava putem udruženja kolektivnog upravljanja.

Izuzeci i ograničenja primenjuju se samo u određenim posebnim slučajevima koji nisu u suprotnosti sa uobičajenim korišćenjem dela ili druge teme i ne ugržovaju nerazumno legitimne interese nosioca prava. Ovo je načelo testa u tri koraka, takođe predviđen Bernskom konvencijom, TRIPS sporazumom i Internet ugovorima VIPO-a, kao i Pekinškim i Marakeškim sporazumima.

Kosovski zakon o autorskim pravima predviđa u nekim slučajevima besplatnu upotrebu dela, što podrazumeva upotrebu dela bez pristanka autora i bez naknade, ali uz obavezno pominjanje imena autora i poreklo dela, pod uslovom da to ne dovodi u pitanje normalno iskorišćavanje dela i legitimne interese autora. Dozvoljene besplatne upotrebe tiču se: (a) kratki citati iz drugog dela u svrhe kao što su kritika ili kritika, (b) upotreba dela kao ilustracija u publikacijama, emisijama ili zvučnim ili vizuelnim zapisima za nastavu ili naučno istraživanje na svim nivoima, (c) upotreba objavljenih dela za javno izvođenje na školskim proslavama pod uslovom da izvođačima ne bude nadoknađena takva interpretacija, (d) digitalna upotreba dela i drugih predmeta, pod određenim uslovima, (e) reprodukcija i distribucija u štampi, emitovanje, komunikacija javnosti ili interaktivno stavljanje na raspolaganje javnosti objavljenih članaka o aktuelnim ekonomskim, političkim ili verskim temama ili emitovanih dela ili drugih predmeta istog karaktera, (f) upotreba dela ili drugih predmeta u vezi sa izveštavanjem o tekućim događajima, u meri koja je opravdana u svrhe informisanja, (g) upotreba političkih govora, kao i odlomaka javnih predavanja ili sličnih dela ili predmeta u meri u kojoj je opravdano u svrhu informisanja, (h) upotreba u svrhe javne bezbednosti ili za obezbeđivanje pravilnog izvođenja i izveštavanja o parlamentarnim, upravnim ili pravosudnim postupcima, (i) kratkotrajne snimke dela koje su radiodifuzne organizacije napravile u sopstvenim objektima i za sopstvene emisije pod razumevanjem da će se takvi snimci izbrisati ili uništiti nakon dvanaest (12) meseci, sa izuzetkom onih koji imaju izuzetan dokumentarni karakter, koji mogu biti sačuvani u službenim državnim arhivima, (j) za upotrebu ljudi sa in-

validitetom, koji su direktno povezani sa invaliditetom i nekomercijalne su prirode, u meri u kojoj to zahteva specifična invalidnost, (k) upotreba tokom verske proslave ili službene proslave koje organizuje javni organ, (l) upotreba dela, kao što su dela arhitekture ili skulpture, koja su trajno smeštena na javnim mestima, (m) upotreba u svrhu oglašavanja javne izložbe ili prodaje umetnička dela, u meri u kojoj je to potrebno za promociju događaja, isključujući bilo koju drugu komercijalnu upotrebu, (n) upotrebu u svrhu karikature ili parodije, (o) upotrebu u vezi sa demonstracijom ili popravkom opreme, (p) upotrebu umetničkog rada u obliku zgrade ili crteža ili plana zgrade za potrebe rekonstrukcije zgrade, (k) korišćenje putem komunikacije ili interaktivnog stavljanja na raspolaganje javnosti, u svrhu istraživanja ili privatne studije, pojedinim članovima javnosti namenskim terminalima u prostorijama ustanova koji su dostupni javnosti, radova i drugih predmeta koji ne podležu uslovima kupovine ili licenciranja koji se nalaze u njihovim kolekcijama, (r) da prave kopije bilo kojih dela ili drugih predmeta koji su trajno u njihovim kolekcijama, u bilo kom formatu ili medijumu, u svrhe očuvanja takvih dela ili drugih predmeta i u meri u kojoj je to neophodno za institucije kulturnog nasleđa.

Takođe je dozvoljeno bez pristanka autora ili drugog nosioca autorskih prava, ali uz plaćanje pravične naknade, reprodukcija emisija koje su radile socijalne institucije u nekomercijalne svrhe, poput bolnica ili zatvora.

Privremeni postupci reprodukcije dozvoljeni su bez pristanka autora ili drugog vlasnika autorskih prava i bez plaćanja naknade pod uslovom da odgovaraju svim sledećim kriterijumima: (a) privremeni su ili slučajni, (b) sastavni su i suštinski deo tehnološkog procesa, (c) njihov jedini cilj je da posrednik omogući prenos u mreži između trećih lica; ili zakonita upotreba dela i (d) nemaju nezavisan ekonomski značaj.

Umnožavanje zakonito objavljenog dela dozvoljeno je bez pristanka autora, ali uz plaćanje pravične naknade, ako to čini fizičko lice za svoju ličnu i privatnu upotrebu i u svrhe koje nisu ni direktno ni indirektno komercijalni.

Reprografske umnožavanje fotokopiranjem takođe je predviđeno zakonom u određenim slučajevima, poput biblioteka i arhiva, obrazovnih i kulturnih institucija u svrhu ili obnavljanja ili zamene izgubljenih ili oštećenih kopija, za biblioteku ili arhivu koja nije u direktnoj ili indirektnoj ekonomskoj ili komercijalnoj koristi, kako bi se zadovoljile potrebe fizičkih lica koja će tako dobijenu kopiju koristiti u privatne studije ili nekomercijalna istraživanja; za nastavu, u više primeraka potrebnih za ilustraciju u učionicama.

Iskopavanje teksta i podataka za potrebe naučnog istraživanja ili pod uslovom da vlasnici prava nisu, na odgovarajući način, rezervisali korišćenje dela i drugih predmeta navedenih u tom paragrafu, kao što su mašinski čitljiva sredstva. Cadržaj koji je javno dostupan na mreži je još jedan dozvoljeni izuzetak.

Na kraju, Zakon o autorskim pravima predviđa određeno dozvoljeno korišćenje siročad radova za javno dostupne biblioteke, obrazovne ustanove i muzeje, kao i archive, institucije za filmsko ili audio nasleđe i javne radiodifuzne organizacije, osnovane u Republici Kosovo, radi postizanja ciljeva povezanih sa njihovim misijama od javnog interesa, kao i za korišćenje ne-trgovinskih dela i drugih predmeta od strane institucija kulturnog nasleđa.

Osobe sa oštećenjem vida ili nemogućnosti čitanja mogu, za ličnu upotrebu, reprodukovati objavljena književna dela koja su dostupna u tekstu ili u audio formatu, kao i grafičke snimke muzičkih dela, ili ih mogu reprodukovati, kako bi se mogla konvertovati u pristupačan for-

mat. Ovo ovlašćenje takođe uključuje ilustracije svih vrsta koje se nalaze u književnim ili muzičkim delima. Kopije se mogu izrađivati samo sa delima kojima osobe sa oštećenim vidom ili nemogućnošću čitanja imaju zakonit pristup.

Za nijedan akt nije potrebno ovlašćenje autora ili drugog vlasnika autorskih prava ako je to neophodno za korišćenje računarskog programa ili baze podataka od strane zakonitog sticoca, u skladu sa njegovom predviđenom svrhom, uključujući i ispravljanje grešaka. Dekompilacija računarskih programa takođe je dozvoljena pod određenim uslovima.

KADA SE NE KORISTI SIMBOL ©, ZNAČI LI DA KORISNIK MOŽE KORISTITI RAD BEZ DOZVOLE?

Ne, oznaka © nije potrebna da bi vaš rad bio zaštićen. Kao što je gore pomenuto, delo je zaštićeno od trenutka nastanka pod uslovom da je dobilo neki oblik i da je originalno. Ne postoje formalnosti za zaštitu, ne postoji obaveza registrovanja dela u registar.

Simbol su kreirale države u kojima zaštita zavisi od poštovanja određenih formalnosti, od kojih je jedna bila uključivanje naznake da su zatražena autorska prava, na primer korišćenjem simbola ©. Danas upotreba takvih simbola više nije zakonski uslov. Međutim, to ne znači da ga ne možete koristiti. U nekim slučajevima nosioci prava uključuju simbol ©, s ciljem da naglase da je delo zaštićeno autorskim pravima i da su sva prava rezervisana.

KORIŠĆENJE (ZAKONITE INTEGRACIJE) POD BESPLATNOM LICENCOM

OTVORENI KOD

Mnogi programeri koriste softver otvorenog koda, što podrazumeva softver koji se nudi na besplatnu upotrebu za brži razvoj njihovih sistema.

Licence otvorenog koda osnovao je svet slobodnog softvera, ali se oni danas šire u drugim oblastima. Oni podležu istim uslovima važenja kao i svako zakonito ustupanje prava i stvaraju pravne obaveze među strankama. Za razliku od tradicionalnih licenci za autorska prava koja ograničavaju upotrebu softvera, otvorene licence omogućavaju distribuciju softvera, njegovo korišćenje i modifikovanje što većem broju ljudi kako bi svako mogao da prilagodi softver svojim specifičnim potrebama i sam izvrši ispravke.

Korišćenje softvera otvorenog koda licencira se pod određenim uslovima. Licence su kategorisane u Copyleft ili dopuštajuće licence. I licence copyleft i dopuštajuće dozvoljavaju korisnicima da slobodno kopiraju, distribuiraju i menjaju softver koji koriste; takvi programi otvorenog koda i dalje su pod zakonom o autorskim pravima; njihovi se ugovorni uslovi razlikuju od tradicionalnih autorskih prava (bez ekskluzivnosti itd.).

Izvorni kod licenciran u sklopu licenca Copyleft (kao što je GLP itd.) obavezuje programere da koriste u svom programu (koji uključuje početni izvorni Copyleft kod) istu licencu; to znači da će novi program biti dostupan trećim stranama da ga kopiraju, distribuiraju i modifikuju. Zbog toga se na novostvoreni softver koji uključuje već postojeći otvoreni kod dostupan sa licencom Copyleft ne može tražiti nikakva imovinska prava.

Važnost licenci otvorenog koda prvobitno je potvrdio Minhenski sud, koji je 2004. presudio da distribucija softvera koja krši uslove Opšte javne licence predstavlja kršenje autorskih prava. Odluka Frankfurtskog suda od 6. septembra 2006. krenula je u istom smeru. Na kraju krajeva, sav izvorni kod distribuiran licencama otvorenog koda i dalje spada pod autorska prava. Treba poštovati klauzule licenci pod kojima je izvorni kod dostupan, bilo Copyleft ili dopuštajući. Ako programer ne poštuje licencu predviđena za upotrebu otvorenog koda, vrši se kršenje zakona o autorskim pravima (ugovorno autorsko pravo).

KREATIVNA ZAJEDNIČKA DOBRA - CC

Licence ovog tipa kreću se u istom smeru kao i „otvorene“ licence. Oni su model ugovori kojima je cilj da dozvole besplatnu upotrebu dela na Internetu, noseći simbol CC. Ove licence omogućavaju korisniku da nastavi sa određenom upotrebom dela, prateći uslove koje su postavili nosioci prava. Korisnici ne moraju da traže dozvolu za upotrebu CC dela. Važnost CC dozvola potvrdili su španski i holandski sudovi.

Cilj CC je stvaranje novog konvencionalnog javnog sektora, stvaranje zajedničkih dobara na osnovu licenci koju su dali sami autori. Na ovaj način sadržaju svih postojećih dela mogu da pristupe i koriste svi, krajnji korisnici ili autori, čime se dozvoljava stvaranje derivativnih dela u kulturi remiksa. Ove licence se smatraju liberalnijim i pružaju fleksibilnost i imaju za cilj masovno širenje i cirkulaciju dela.

CC licence su srednje rešenje: autorska prava su zaštićena, distribucija dela i njihova ponovna upotreba dozvoljena je, ali samo u granicama koje je sam autor odabrao. Stoga je to još jedno pojedinačno ostvarivanje prava zasnovano na logici deljenja i ponovne upotrebe dela, a ne na logici apsolutne kontrole pristupa njima.

CC su pravno obavezujući ugovori; neopozivi su i svetske su moći. Svaka licenca se sastoji od tri funkcionalna nivoa: a) čitljiv svima koji sadrži rezime osnovnih uslova licence (Tapija/ Rešenje o Zajedničkom dobru, eng. Commons Deed), b) pravni tekst koji uključuje ugovorne uslove licence (Pravni zakonik) i c) mašinski obrazac koji sadrži metapodatke i omogućava identifikaciju dela koja su digitalno dostupna sa CC licencama, sa pretraživača (Meta Data). Postoji šest različitih vrsta licenci, koje su ovde nabrojane od najviše do najmanje dopuštajućim:

Ova licenca omogućava ponovnim korisnicima da distribuiraju, prepravljaju, prilagođavaju i nadograđuju materijal u bilo kom medijumu ili formatu, pod uslovom da se autoru dodeli pripisivanje. Licenca omogućava komercijalnu upotrebu.

CC BY obuhvata sledeće elemente:

BY Stvaralac mora biti priznat

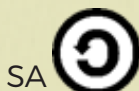

CC BY-SA: Ova licenca omogućava ponovnim korisnicima da distribuiraju, prepravljaju, prilagođavaju i nadograđuju materijal u bilo kom medijumu ili formatu, pod uslovom da se autoru dodeli pripisivanje. Licenca omogućava komercijalnu upotrebu. Ako remiksujete, prilagođavate ili nadograđujete materijal, izmenjeni materijal morate licencirati pod jednakim uslovima.

CC BY-SA obuhvata sledeće elemente:

Stvaralac mora biti priznat

Prilagođavanja se moraju deliti pod istim uslovima

CC BY-NC: Ova licenca omogućava ponovnim korisnicima da distribuiraju, prepravljaju, prilagođavaju i nadograđuju materijal u bilo kom medijumu ili formatu samo u ne komercijalne svrhe, pod uslovom da se autoru dodeli pripisivanje.

CC BY-NC Obuhvata sledeće elemente:

Stvaralac mora biti priznat

Dozvoljeno samo ne komercijalno korišćenje rada

CC BY-NC-SA: Ova licenca omogućava ponovnim korisnicima da distribuiraju, prepravljaju, prilagođavaju i nadograđuju materijal u bilo kom medijumu ili formatu samo u ne komercijalne svrhe, pod uslovom da se autoru dodeli pripisivanje. Ako remiksujete, prilagođavate ili nadograđujete materijal, izmenjeni materijal morate licencirati pod jednakim uslovima.

CC BY-NC-SA Obuhvata sledeće elemente:

Stvaralac mora biti priznat

Dozvoljena samo nekomercijalna upotreba dela

Adaptacije se moraju deliti pod istim uslovima

CC BY-ND: Ova licenca omogućava ponovnim korisnicima da kopiraju i distribuiraju materijal u bilo kom medijumu ili formatu samo u ne prilagođenom obliku, i sve dok se se autoru dodeli pripisivanje. Licenca omogućava komercijalnu upotrebu.

CC BY-ND obuhvata sledeće elemente:

BY Stvaralac mora biti priznat

ND Nisu dozvoljeni derivativi ili prilagođavanja rada

CC BY-NC-ND: Ova licenca omogućava ponovnim korisnicima da kopiraju i distribuiraju materijal u bilo kom medijumu ili formatu samo u ne prilagođenom obliku, samo u ne komercijalne svrhe, i sve dok se se autoru dodeli pripisivanje.

CC BY-NC-ND obuhvata sledeće elemente:

BY Stvaralac mora biti priznat

NC Samo ne komercijalna upotreba rada

ND Nisu dozvoljeni derivativi ili adaptacije

ŠTA AKO KORISTIM RAD KOJI NAĐEM NA INTERNETU? NIJE LI OVO BESPLATNO?

Ne biste trebali uzeti u obzir da se radovi nađeni na Internetu (na primer fotografija) mogu koristiti neovlašćeno. Ako nema naznaka u vezi sa upotrebom dela, ne biste ga smeli koristiti. Proverite uslove korišćenja stranice da biste ispitali da li postoji takva mogućnost. Ako uzmete delo i koristite ga neovlašćeno, nosilac prava može se pojaviti i zahtevati naknadu štete zbog kršenja. Samo ako postoji oznaka poput CC ili bilo koje druge vrste koja opisuje moguću upotrebu, rad treba da koristite, poštujući posebne uslove koje su postavili vlasnici prava. Uvek treba biti oprezan kada koristite dela sa Interneta, jer, čak i ako postoji naznaka dozvole, ne možete biti sigurni da li je nosilac prava onaj ko je postavio uslove za upotrebu (ugovor).

Međutim, dozvoljeno je postavljanje hiperveze do ovih dela, ako su objavljena na Internetu besplatno.

U našem primeru, pretpostavimo da želite da distribuirate svoj oglas putem svoje veb stranice. Da li to znači da ga svako može preuzeti sa vaše veb stranice i koristiti, na primer u reklami? Naravno da ne. Morate odobriti takvu upotrebu.

Ili obrnuto, pretpostavimo da ste na platformi pročitali stih koji vam se dopao, a za koji želite napraviti muziku. Tekst ne možete koristiti bez odobrenja autora, potrebno je da ga kontaktirate i zatražite dozvolu.

UPOTREBA DELA POD KOLEKTIVNOM UPRAVLJANJEM

UPOTREBA NOSIOCA PRAVA

KOLEKTIVNO UPRAVLJANJE

Iako je individualno upravljanje moguće, nekim ekonomskim pravima se ne može upravljati pojedinačno; za neke oblike korišćenja u praksi je nemoguće organizovati direktan ugovorni odnos između vlasnika i korisnika zbog velike količine i raspršenosti vlasnika prava i korisnika, a vrlo kratkog intervala između odluke o korišćenju dela i stvarne upotrebe ne dozvoljava korisniku da identifikuje vlasnike i da sa njima zaključi sporazum. Među oblicima korišćenja, koji odgovaraju ekonomskim pravima autora i vlasnika srodnih prava, sa gore pomenutim karakteristikama su:

- emitovanje i javno izvođenje muzičkih dela,
- kablovski prenos radova, nastupa i ostalih srodnih proizvoda,
- kopiranje za privatnu upotrebu muzičkih, audio-vizuelnih i zvučnih dela ili proizvoda srodnih prava (fonogrami, videogrami itd.),
- reprografija i
- javno iznajmljivanje.

U tim slučajevima, kolektivno upravljanje se pokazuje najboljim načinom i zapravo jedinim mogućim načinom za zaštitu prava vlasnika prava i omogućavanja efikasnog iskorišćavanja ekonomskih prava. U takvom sistemu, nosioci prava odobravaju ili dodeljuju mandat DKU-ima da bi administrirali i upravljali svojim pravima. Dakle, kolektivno upravljanje trebalo bi da obuhvati, između ostalog: pregovore sa korisnicima o utvrđivanju tarifa, davanje dozvola korisnicima za upotrebu radova i drugih srodnih proizvoda, praćenje upotrebe radova i drugih srodnih proizvoda ili upotrebu ekonomskih prava kojima upravlja kolektivna organizacija u ime svojih članova i nosioca prava, osiguravanje ispunjavanje ovih prava, prikupljanje honorara od korisnika, distribucija i plaćanje autorskih naknada vlasnicima prava, članovima društva kolektivne uprave.

Uzimajući u obzir da nosioci prava imaju različite potrebe i da se suočavaju sa različitim izazovima u zavisnosti od svog polja delatnosti (na primer muzičke ili audio-vizuelne), DKU predstavljaju nosioce prava određenih kategorija dela. Dalje, obično DKU predstavljaju jednu određenu kategoriju nosioca prava (na primer autore ili izvođače ili producente), dok u nekim slučajevima čak i specifična ekonomska prava (na primer samo javno izvođenje ili samo pravo na reprodukciju za određenu kategoriju dela).

Uspostavljanje DKU-a je korisno i za same korisnike. Pregovaranje sa svakim korisnikom povećalo bi troškove za upotrebu dela. DKU ne pregovara o honorarima na pojedinačnoj osnovi, već o licenci prema zajedničkoj tarifi za sve nosioce prava iste kategorije. DKU odobrava upotrebu licencom koja pokriva sve nosioce prava (objedinjena licenca) i distribuira autorske honorare koje prima pojedinačno nosiocima prava.

Pored toga, DKU olakšavaju korisnicima da identifikuju nosioce prava objavljivanjem liste sa njihovim članovima; na ovaj način, korisnik zna gde da se obrati da bi dobio ovlašćenje ili bar informacije o licenciranju određenog dela.

Dana 12.07.2012. godine, na Kosovu je preduzet veoma važan korak u zaštiti autorskih prava. Dve asocijacije za kolektivno upravljanje autorskim pravima, APIK - za muzičku oblast i VA-PIK-za audiovizuelno polje, dobile licencu od OCRR-a, da bi upravljale ovim pravima, pregovaranjem sa korisnicima.

PREDNOSTI KOLEKTIVNOG UPRAVLJANJA

U cilju uspostavljanja dobro funkcionalnog okruženja za zaštitu autorskih prava, zakonodavstvo mora korisnicima omogućiti lak pristup za dobijanje licence za autorski materijal. Kolektivno upravljanje je opravdano kada je dobijanje licenci zbog broja i drugih okolnosti upotrebe nemoguće ili neizvodljivo, poput javnog nastupa ili emitovanja. Naročito, nemoguće je da radio stanica pregovara direktno sa svim uključenim kompozitorima širom sveta. Kolektivna uprava služi njima zato što mogu dobiti svetsku licencu jednim potezom. Za kompozitora je nemoguće pratiti emitovanje njegove ili njene hit-melodije po celom svetu.

Dakle, u slučaju masovne upotrebe poput emitovanja, upravljanje pojedinačnim pravima je i skupo i gotovo nemoguće. DKU uspostavljaju praktične i lake sisteme licenciranja - lak pristup svetskom repertoaru, pogodnost - po poštenoj ceni. Oni informišu o vrednosti muzike i filmova za kupce i pružaju usluge kupcima u vezi sa upotrebom muzike i filmova u barovima, restoranima, hotelima na TV i radio stanicama.

Kolektivno upravljanje se češće smatra načinom osiguranja da nosioci prava ostvaruju ekonomsku korist za svoj kreativni rad predviđen zakonom.

Dajmo primer:

Vlasnik ste lokala. Muzika je od suštinskog značaja za vaše poslovanje. DKU licencira upotrebu a vi ćete legalno puštati pesme u svom baru, barem za repertoar DKU-a, odnosno nosioca prava koji su članovi DKU-a.

Ili, da se vratimo na naš osnovni primer, sinhronizovanje pesme sa oglasom znači da vam treba licenca za određenu upotrebu. Ako je DKU-u povereno ovo specifično pravo, onda ćete od DKU-a tražiti licencu.

KAKO FUNKCIONIŠE KOLEKTIVNO UPRAVLJANJE PRAVIMA?

U slučaju kolektivnog upravljanja, nosilac prava i dalje poseduje autorska prava, ali upravljanje se prenosi na drugo pravno lice, neprofitabilnu ili neprofitnu organizaciju. DKU ne pregovara o honorarima na pojedinačnoj osnovi, već o licenci prema zajedničkoj tarifi za sve nosioce prava iste kategorije. DKU odobrava upotrebu licencom koja pokriva sve nosioce prava (objedinjena licenca) i dis-

tribuirá autorske honorare koje prima pojedinačno nosiocima prava.

Nosilac prava više nema direktno potraživanje protiv pojedinačnog korisnika, ali nosilac prava ima potraživanje prema DKU-u za plaćanje. Pravila raspodele odražavaju posebna pojedinačna prava koja se koriste i plaćaju za pojedinačno plaćanje svakom nosiocu prava.

Sedam koraka kolektivnog upravljanja:

Nosioći prava prenose svoja prava na ili ovlašćuju DKU da upravlja njihovim pravima prema nacionalnom zakonodavstvu

DKU registruje nosioce prava i njihove radove i nastupe u bazama podataka kako bi uspostavila osnovu za individualnu distribuciju

DKU pregovara o plaćanju sa korisnicima i licencira upotrebu

DKU prikuplja isplate u ime nosilaca prava

DKU nadgleda upotrebu radova

DKU distribuira pojedinačno prihod na osnovu stvarne upotrebe radova i isplaćuje pojedinačnom nosiocu prava u skladu sa planom distribucije

DKU potpisuje uzajamne ugovore sa sličnim DKU u inostranstvu i prebacuje plaćanja preko granica.

KO SU „KORISNICI“ I KOJE OBAVEZE IMAJU?

Korisnici su fizička ili pravna lica, preduzeća koja koriste i eksploatišu delo na bilo koji mogući način. Korisnici zaključuju ugovore sa organizacijama za kolektivno upravljanje, u slučaju javnog izvođenja posla. Kada se kreativno delo zaštićeno autorskim pravima koristi ili kopira bez dozvole nosioca prava, ovu akciju nazivamo kršenjem autorskih prava.

OPŠTI PRINCIPI ZA DEFINISANJE DA LI JE TARIFA RAZUMNA

Postoje dva osnovna oblika tarifa:

Procentat prihoda od korišćenja dela ili drugog predmeta. Uglavnom se odnosi na upotrebe povezane sa glavnim aktivnostima korisnika, poput pozorišnih predstava, koncerata, publikacija.

Paušalni iznos je tipičan za upotrebu koja ne pripada osnovnim aktivnostima korisnika.

Za tarife izražene u procentima, postoje međunarodno prihvaćeni standardi (obično pravilo 10%). Paušalni iznosi su fiksni na osnovu specifičnih faktora koji se razlikuju od zemlje do zemlje, ali postoje opšteprihvaćeni principi izračunavanja, osim reprografije i nameta za privatno kopiranje.

ŠTA AKO SE KORISNICI I ORGANIZACIJE ZA KOLEKTIVNO UPRAVLJANJE NE SLAŽU OKO TARIFA?

Kolektivna udruženja i predstavnici korisnika mogu, na osnovu sporazuma o posredovanju, predložiti posredovanje u sporu u vezi sa sporazumom za definisanje opštih naknada. Strane će zajednički odabrati posrednika sa liste posrednika koje je imenovala Kancelarija za autorska i srodna prava.

NADZOR ORGANIZACIJA ZA KOLEKTIVNO UPRAVLJANJE

Nadzor nad kolektivnim udruženjima na Kosovu jedna je od nadležnosti Kancelarije za autorska i srodna prava. Nadzor kolektivnih organizacija podrazumeva kontrolu zajedničkih organizacija u fazi konstituisanja i u fazi funkcionisanja. Administrativna kontrola poslovanja DKU opravdava se zaštitom opšteg interesa.

Za potrebe takvog nadzora, organizacije za kolektivno upravljanje dostavljaju Zavodu: njihove statute i propise, kao i sve njihove izmene i dopune; njihove bilateralne i multilateralne ugovore zaključene sa stranim organizacijama za kolektivno upravljanje; informacije o licima ovlašćenim da ih zastupaju; odluke njihovih najviših upravnih tela (poput Generalne skupštine); njihov godišnji izveštaj i bilans; izveštaji o internoj i eksternoj reviziji njihovih aktivnosti; bilo koji drugi dokumenti neophodni za verifikaciju usaglašenosti aktivnosti organizacija sa ovim zakonom i drugim relevantnim zakonima Republike Kosovo ili njihovim sopstvenim statutima.

Kancelarija razmatra delatnost organizacija za kolektivno upravljanje jednom godišnje. Međutim, Zavod takođe može izvršiti posebnu reviziju između dve redovne godišnje revizije ako dobije informacije - od članova organizacije, od drugih vlasnika prava, od korisnika ili iz bilo kog drugog relevantnog izvora - na osnovu kojih proizilaze opravdane sumnje da aktivnosti organizacije nisu u skladu sa odredbama ovog zakona i drugih relevantnim zakonima Republike Kosovo ili njenih sopstvenih statuta.

Kancelarija priprema izveštaj o rezultatima svake revizije, a najviše telo upravljanja organizacije za kolektivno upravljanje (kao što je Generalna skupština) dužno je da izveštaj uključi na dnevni red svoje sledeće sednice, da o njemu raspravlja i da obavesti Ured o ishodu diskusije i preduzetim merama.

Kada Kancelarija utvrdi da aktivnosti organizacije za kolektivno upravljanje nisu u skladu sa odredbama ovog zakona i drugih relevantnih zakona Republike Kosovo ili njenih sopstvenih statuta, ona može zatražiti od organizacije da svoje aktivnosti uskladi s tim odredbama, i zadaje razuman rok za takvu usklađenost. Tamo gde organizacija ne ispunjava ovu obavezu, Zavod, u zavisnosti od okolnosti, može suspendovati ili opozvati akreditaciju dodeljenu organizaciji za kolektivno upravljanje.

U praksi, nosioci prava nemaju drugog izbora osim poveriti upravu svojih prava kolektivnim organizacijama. Ako DKU ne rade pravilno, prava se zanemaruju i ograničavaju u praksi. Opravdano je uvesti zakonske odredbe koje osiguravaju pravilan rad DKU-a. Posebne odredbe uslovljavaju osnivanje zajedničkih DKU-a odobrenjem nadležnog organa.

Organizacija može funkcionisati kao organizacija za kolektivno upravljanje, ako je registrovana kao udruženje i ako je Kancelarija akreditovana kao organizacija za kolektivno upravljanje. Kancelarija izdaje akreditaciju organizaciji da funkcioniše kao organizacija za kolektivno upravljanje ako ispunjava sledeće zahteve:

(a) njeno članstvo ili krug vlasnika prava koji su joj poverili upravljanje pravima sačinjava značajni deo vlasnika prava, a bilo koji vlasnik prava iz iste kategorije može im se pridružiti u skladu sa statutom;

(b) sklopila je sporazume o uzajamnom zastupanju sa organizacijama koje zastupaju strane vlasnike prava u istoj kategoriji ili bar čini sve potrebne napore da zaključi takve sporazume;

(c) ima kapacitet da upravlja dotičnim ekonomskim pravom, uključujući odgovarajuće osoblje i tehničku opremu;

(d) ima na raspolaganju odgovarajuće mehanizme za prikupljanje, raspodelu i isplatu naknade;

(e) garantuje jednak tretman kako vlasnicima prava, tako i korisnicima kada su objektni uslovi tretmana isti;

(f) njene aktivnosti se ne protežu u komercijalne ili druge svrhe stvaranja dobiti;

(g) njen statut i drugi propisi su u skladu sa odredbama ovog zakona i drugih relevantnih zakona Republike Kosovo.

KAKO OBEZBEDITI POŠTOVANJE VAŠIH PRAVA?

Digitalne tehnologije olakšavaju prenos i izradu savršenih kopija dela i drugog zaštićenog sadržaja. U slučaju spora sa korisnikom vašeg dela, a ukoliko ne postoji mogućnost da se spor reši na prijateljski način, tada trebate ostvariti svoja prava, i uz pomoć advokata preduzmete mere, primenom postupaka izvršenja.

Postupci izvršenja omogućavaju efikasnu akciju protiv kršenja, brze pravne lekove za sprečavanje kršenja, odvratanje od daljeg kršenja, a ne bi trebali biti nerazumno složeni i skupi, ili sa vremenskim ograničenjima koja dovode do neopravdanih odlaganja.

Pretpostavimo u našem primeru da ste pesmu koristili neovlašćeno. Prekršili ste prava nosioca prava. Nosilac prava može preduzimati ekspeditivne mere da zaustavi povredu, kako bi izbegli dalju štetu. Ako Sud odluči u korist vlasnika prava, moraćete da prestanete da prikazujete reklamu ili bar da prestanete da prikazujete pesmu

Sledeći paragrafi rezimiraju neke odredbe o izvršenju koje se nalaze u nacionalnom zakonodavstvu Kosova. Mogu se podeliti u sledeće kategorije: građanski pravni lekovi; krivične kazne; granične mere; i mere, pravni lekovi i sankcije protiv zloupotreba u pogledu tehničkih uređaja.

GRAĐANSKI PRAVNI LEKOVI UKLJUČUJU:

- Dokazi: izvođenje dokaza od strane protivničke strane
- Privremen mere stranci da odustane od povrede prava
- Šteta mora biti dovoljna da nadoknadi povredu
- Odlaganje iz trgovinskih kanala robe koja krši autorska prava
- Nalozi prekršiocima da daju informacije o kanalima distribucije robe koja krši autorska prava

U našem primeru iznad, nosilac prava može od vas zahtevati odštetu zbog nanete povrede ili čak da zaustavi upotrebu dela u reklamama.

PRIVREMENE MERE MORAJU BITI DOSTUPNE:

- Da bi sprečili povrede, a posebno ulazak u trgovinske kanale robe koja krši autorska prava
- Da se sačuvaju relevantni dokazi u vezi sa navodnom povredom prava
- Mere moraju biti dostupne inaudita altere parte gde god je prikladno, posebno kada je verovatno da će svako kašnjenje naneti nepopravljivu štetu nosiocu prava ili ako postoji vidljivi rizik od uništenja dokaza.

U našem primeru iznad, nosilac prava delovaće brzo, bez odlaganja, tako da pesma prestaje da se koristi u reklamama. Ukoliko se to desi, nećete biti pozvani da se pojavite na sudu, ali će privremena odluka biti doneta u skladu sa postupkom inaudita altere parte (tj. nećete biti saslušani).

Korisnici sankcija i pravnih lekova su prvobitni nosioci prava intelektualne svojine, nosioci dozvola i naslednici, udruženja za prikupljanje i profesionalna odbrambena tela.

Krivične sankcije imaju za cilj da kazne one koji vrše povrede određene težine, kao što su namerna piratska dela počinjena u komercijalnim razmerama, i tako odvrću od daljeg kršenja. Svrha kažnjavanja postiže se novčanim i zatvorskim kaznama u skladu sa nivoom kazni koje se primenjuju za krivična dela odgovarajuće težine, posebno za ponovljena krivična dela. Odvrćanje se takođe postiže, kao u građanskom postupku, naredbama za oduzimanje i uništavanje robe koja krši autorska prava, kao i materijala i opreme koji se koriste za izvršenje krivičnog dela.

Granične mere se razlikuju od gorenavedenih mera izvršenja po tome što uključuju delovanje carinskih vlasti. Granične mere omogućavaju vlasnicima prava da zahtevaju od carinskih vlasti da obustave puštanje u promet robe za koju se sumnja da krši autorska prava. Ovo ima za cilj da vlasnicima prava pruži razumno vreme za pokretanje sudskog postupka protiv osumnjičenog prekršioca, bez rizika da će roba koja navodno krši autorska prava nestati u prometu nakon carinjenja. Vlasnici prava obično moraju ispunjavati određene zahteve kao što su: (a) uveriti carinske vlasti da postoje prima

facie dokazi o povredi; (b) pruže detaljan opis robe kako bi se mogla prepoznati; i (c) pružaju sigurnost za obeštećenje uvoznika, vlasnika robe i carinskih organa, u slučaju da se utvrdi da roba ne krši autorska prava. Nakon zadržavanja robe od strane Carine, nosilac prava se obično obraća sudu za privremene mere kako bi sprečio puštanje robe na tržište, do konačne odluke o tužbi za kršenje prava.

Konačna kategorija izvršnih odredbi uključuje **mere, pravne lekove i kazne protiv zloupotrebe u pogledu tehničkih sredstava, koje se takođe nazivaju i mere tehnološke zaštite (TPM)**, koji su postigli veći značaj od pojave digitalnih tehnologija. U određenim slučajevima, jedino praktično sredstvo za sprečavanje kopiranja je putem takozvanih sistema zaštite od kopiranja ili upravljanja kopijom. Te mere koriste tehničke uređaje koji ili u potpunosti sprečavaju kopiranje ili čine kvalitet kopija toliko lošim da postaju neupotrebljivi. Takođe se koriste tehnička sredstva za sprečavanje prijema kodiranih komercijalnih televizijskih programa, osim uz upotrebu dekodera. Međutim, tehnički je moguće proizvesti uređaje koji zaobilaze takve sisteme zaštite od kopiranja i kodiranja. Ove odredbe o izvršenju imaju za cilj sprečavanje proizvodnje, uvoza i

distribucije takvih uređaja. VCT uključuje odredbe u tom smislu, kao i odredbe za sprečavanje neovlašćenog uklanjanja ili promene elektronskih **informacija o upravljanju pravima** i širenje kopija dela iz kojih su takve informacije uklonjene. Informacije o upravljanju autorskim pravima mogu identifikovati autora ili vlasnika prava ili sadržati podatke o uslovima korišćenja dela. I zato uklanjanje informacija bi moglo ometati otkrivanje kršenja ili rezultirati narušavanjem kompjuterizovanog sistema za upravu pravima ili sistema za raspodelu naknada. Nacionalni zakoni mogu takođe uključiti izuzeća od primene ovih mera u određenim okolnostima, kao što su primena ograničenja autorskih prava i izuzetaka predviđeni nacionalnim zakonom.

TESTIRAJTE VAŠE ZNANJE O ZAKONU O AUTORSKIM I SRODNIM PRAVIMA

1. Autorska prava su zakon koji:

- a) uređuje zaštitu pronalazaka
- b) uređuje zaštitu autora
- c) uređuje prava kompanija na njihovo ulaganje

2. Zakon o autorskim pravima štiti:

- a) ideje koje su osnova nekog dela ili rada
- b) originalna dela izražena u bilo kom obliku
- v) ono što nam umetnost kaže da je vredno zaštite

3.1 Ledena skulptura:

- a) ne može se zaštititi čak i ako je original jer se topi
- b) zaštićen je pod uslovom da je originalan

3.2 Usmeni rad:

- a) ne može biti zaštićen autorskim pravima, čak i ako je original, jer nije ugrađen u fizički nosač
- b) zaštićen je pod uslovom da je originalan

4. Prema nacionalnom Zakonu o autorskim pravima, zaštićene su sledeće vrste dela:

- a) Književna i naučna dela (književnost, poezija, obrazovne knjige, članci, tekstovi, softver itd.)
- b) dela likovne umetnosti (slikarstvo, skulptura, fotografija, crteži, mape, crtani filmovi, arhitektura itd.)
- c) Muzička dela (notni listovi, muzičke numere itd.)
- g) dramska dela (scenariji, pozorišna dela itd.)
- d) sve navedeno

5. Ne smatra se delom:

- a) vesti i informacije medija redovnog izveštavanja
- b) opera
- v) arhitektonska dela

6.1 Prema dominantnom mišljenju u doktrini i jurisprudenciji u državama članicama EU, recepti za kuvanje:

- a) su zaštićeni autorskim pravima ako su originalni
- b) ne mogu biti zaštićeni autorskim pravima jer se smatraju tehničkim znanjem

6.2 Prezentacija jela:

- a) zaštićena je, pod uslovom da je originalna
- b) ne može biti zaštićena autorskim pravima, zato što je njena svrha potrošnja.

7. Istinita priča: Majmun ukrade kameru fotografa i počne da slika sebe; on zapravo slika selfi. Slika je prelepa i objavljena je na Internetu.

Nosilac autorskih prava na slici je:

- a) majmun
- b) fotograf jer je to njegov aparat
- v) Niko. Slika nije zaštićena čak i ako je originalna, jer samo fizička lica (a ne životinje ili roboti) mogu biti autori.

8. Autorska prava traju:

- a) za života autora; onda spadaju u javno vlasništvo
- b) od trenutka nastanka dela i 50 godina nakon autorove smrti
- v) od trenutka nastanka dela i 70 godina nakon autorove smrti

9. Koje od sledećih prava nije deo ekonomskih prava autora već njegovih moralnih prava:

- a) prava reprodukcija
- b) prava saopštavanja javnosti
- v) pravo na integritet
- g) pravo distribucije

10. Tačno ili netačno?

	Tačno	Netačno
Autor je dužan da se pozove na svoje ime		
Autor ne sme da koristi pseudonim		
Delo može biti anonimno		

11. Ako ste delo koje ste kreirali objavili na svojoj veb stranici:

- a) svako može koristiti delo iz bilo kog razloga, jer kada ste delo postavili na Internet, zauvek ste odustali od svoja prava
- b) niko ne može koristiti delo. Otpremanje na Internet ne znači da ste odustali od svoja prava
- v) onda spada u javno vlasništvo, pa prestaje da bude zaštićena

12. Izuzetak iz autorskih prava

- a) povlači bilo koje autorsko pravo
- b) dozvoljava upotrebu dela samo ako vas nosilac prava ovlasti
- c) dozvoljava upotrebu dela bez odobrenja

13. Muzičko delo je verovatno zaštićeno:

- a) samo autorskim pravima
- b) nema prava na muzičko delo
- v) autorskim i srodnim pravima izvođača i proizvođača fonograma

14. Napravili ste muzičko delo (tekstove i kompozicije) koje ste objavili na svojoj veb stranici, samo da bi ih ljudi mogli slušati (a ne za preuzimanje). Nekoliko meseci nakon objavljivanja na vašoj veb stranici, čujete vašu pesmu u reklami za toaletni papir. Vaši tekstovi su promenjeni.

14.1 Ova upotreba utiče na:

- a) vaša ekonomska i moralna prava na svoje muzičko delo
- b) samo ekonomska prava na vaše muzičko delo
- c) samo moralna prava na vaše muzičko delo

14.2 Sledeća ekonomska prava su posebno pogođena:

- a) prava na reprodukciju i adaptaciju
- b) pravo saopštavanja javnosti
- c) sve gore navedeno pod a, b, c.
- g) ništa od navedenog. Nema povrede jer sam već objavio rad na svom sajtu.

14.3 Sledeća moralna prava su posebno pogođena:

- a) pravo na integritet dela
- b) očinstvo dela
- v) kako očinstvo tako i integritet gore navedenog

BROJ PITANJA	ODGOVOR
1.	B
2.	B
3.1	B
3.2	B
4.	E
5.	A
6.1	B
6.2	A
7	C
8.	C
9.	C
10.	Netačno Netačno Tačno
11.	B
12.	C
13.	C
14.1	A
14.2	C
14.3	C

POSEBNO IZDANJE

IP & MSP

ZAŠTO POSEBNO IZDANJE ZA MSP?

MSP igraju centralnu ulogu u privredi Kosova. Oni su glavni izvor preduzetničkih veština, inovacija i zapošljavanja. Suočeni su sa problemima autorskih prava zato što koriste dela zaštićena autorskim pravima ili zato što su neke od njihovih aktivnosti ili proizvoda pod zaštitom autorskih prava. Na primer, softver koji koriste, sadržaj njihove internet stranice, priručnici za funkcionisanje njihovih proizvoda, katalog njihovih proizvoda, njihov promotivni dizajn, svi spadaju u zaštitu autorskih prava. MSP mogu biti autori, producenti ili distributeri dela zaštićenih autorskim pravima.

MSP koriste raspoložive instrumente prava intelektualne svojine (patente, trgovinske oznake, registrovane dizajne i autorska prava) u mnogo manjoj meri od VP-a i umesto toga oslanjaju se na neformalnije metode zaštite.

Da bi postavili MSP u povoljniji položaj, oni bi trebalo da budu spremni da shvate važnost prava intelektualne svojine. Trebali bi biti u mogućnosti da identifikuju svoje prava intelektualne svojine i nauče kako je svako od prava intelektualnog vlasništva zaštićeno. Štaviše, kompanije bi trebale da shvate da je važno ne samo da zaštite svoja prava intelektualne svojine, već i da se uvere da same ne krše prava intelektualnog vlasništva trećih lica.

ZNAČAJ PRAVA INTELAKTUALNE SVOJINE (PIS) ZA MSP

Intelektualna svojina (IS) štiti kreativna dela i jasno utvrđuje ko je šta vlasnik. MSP mogu da koriste prava intelektualne svojine (PIS) kao ključno sredstvo za pregovaranje („dogovaranje ugovora“) u potrazi za investicijama i finansiranjem. IS je imovina na računima kompanije, kao i izvor informacija i znanja.

MSP bi trebalo da zaštite svoja prava intelektualne svojine iz nekoliko razloga:

(i) IS dodeljuje ekskluzivna prava svojim vlasnicima za svoje kreacije. Monopol će dozvoliti izuzeće trećih lica što daje ekonomsku prednost Kompaniji. Time se ojačava pozicija MSP-a na tržištu.

- IS dozvoljava malim i srednjim preduzećima da zaštite svoje kreacije od svojih konkurenata na tržištu;
- Niko drugi ne može koristiti njihove kreacije, osim ako je to ovlašćeno

(ii) IS dozvoljava povraćaj ulaganja a) poboljšanjem pregovaračke pozicije i b) davanjem licenci za eksploataciju IS zaštićenog materijala.

Trebate imati na umu da su prava intelektualne svojine teritorijalna. Princip teritorijalnosti podrazumeva da su (sa izuzetkom autorskih prava i poslovne tajne) prava intelektualne svojine zaštićena samo u onim zemljama u kojima ste ih prijavili i uspešno registrovali.

Važna posledica za vas je: ako nameravate da izvozite u bilo koju drugu zemlju van Kosova, obavezno tamo zaštitite svoja intelektualna prava svojine pre nego što započnete komercijalizaciju!

KAKO DEFINISATI PIS ZA MSP

Kada se raspravlja o značaju prava intelektualne svojine, prvo što treba uraditi je objasniti šta se podrazumeva pod pravima intelektualne svojine. Kompanije često ne mogu da razlikuju različite intelektualne svojine: na primer, ne mogu da razlikuju autorska prava od industrijske svojine.

Iz tog razloga, uputno je upoznati ih sa osnovnim pojmovima prava intelektualnog vlasništva i načinom na koji se ta prava štite.

Kao prvo, MSP moraju biti u stanju da razumeju kategorizaciju prava (videti šemu gore).

A. AUTORSKA PRAVA

U prvom trenutku, MSP bi trebalo da budu u stanju da razumeju koja su dela zaštićena autorskim pravima:

Umetnička dela, što obuhvata slike, ilustracije, skulpture, grafiku, crtane filmove, fotografije, crteže, mape, dijagrame, dizajn, arhitektonske nacрте

Književna dela, poput računarskog softvera, baza podataka, romane, tehničke priručnike, uputstava za upotrebu, udžbenike, članke, kratke priče, časopise, pesme i tekstove pesama

Muzička dela, na primer melodije, notni zapis, pesme, reklamni džinglovi, muzička podloga

Dramska dela, poput predstava, scenarija, mima, koreografije

Za više detalja pozivamo se na gornju analizu.

Specifične vrste radova najviše zanimaju MSP: softver, baze podataka, reklame, kampanje, veb stranice, multimedija.

KOMPJUTERSKI PROGRAMI

Kompjuterski programi štite izraz programa (izvorni kod). Osnovne „ideje“ (koje su često funkcionalni aspekti programa) nisu zaštićene. Povežite ovu tačku sa zaštitom patenta. Autor je programer; međutim, obično će se prava preneti na poslodavca ako ga postoji.

Kompjuterski programi i njihov materijal za pripremni dizajn smatraće se književnim delima u smislu odredbi o zaštiti autorskih prava. Uslov zaštite je originalnost: „komp-

juterski program mora biti zaštićen ako je originalan u smislu da je autorsko lično intelektualno stvaralaštvo“. Nivo originalnosti potreban za zaštitu kompjuterskih programa je prilično nizak, a sudije shvataju individualnost kompjuterskih programa u svetlu statističke jedinstvenosti.

Prema kosovskom zakonu o autorskim pravima, autorska prava na kompjuterske programe u početku pripadaju autoru, tj. osobi koja je kreirala delo. Autorska prava se

tada mogu dodeliti pravnom licu. Prema nacionalnom zakonu: „ako je autor stvorio kompjuterski program dok je ispunjavao svoje dužnosti ili prema uputstvima svog poslodavca, odnosno ako je autor kreirao kompjuterski program na osnovu ugovora o zahtevu za rad, smatra se da sva imovinska prava autora i druga autorska prava na tom kompjuterskom programu dodeljena su isključivo i bez ograničenja poslodavcu, odnosno onom koji zahteva program, osim ako tim ugovorom nije drugačije određeno.”

Korišćenje kompjuterskih programa je legalno, samo kada je nosilac prava kupcu odobrio ovlašćenje za korišćenje određenog programa. Ovo ovlašćenje se daje na osnovu konvencije, nazvane „ugovor o licenci za krajnjeg korisnika - end user license agreement“, poznate i kao EULA. U slučaju standardizovanih ovlašćenja, ovu licencu dodeljuje svaka kompanija uz kupovinu legalnog paketa programa. U ovom slučaju, paket spolja ili iznutra, nosi sledeće upozorenje: „u slučaju da se ne slažete sa sadržajem ove konvencije o ovlašćenju za upotrebu, zahtevamo da ovaj proizvod vratite u prodavnicu u kojoj ste ga isporučili i primite ukupan iznos koji ste platili.“ Ove deklaracije su poznate kao Shrink Wrap Licenses.

Postoje i konvencije višestrukih autorizacija, kao što su: Otvorene/količinske licence, putem kojih korisnik traži količinu višestrukih autorizacija i on stiče sertifikat o autorizaciji, bez dobijanja odgovarajuće prirodne dokumentacije, odnosno kutija i priručnika za svaku kopiju kupljeni proizvod i Select or Enterprise koji su namenjeni velikim preduzećima, a količine se računaju u celoj kompaniji (kao na primer matično i zavisno preduzeće).

Na kraju treba pomenuti a) Licencu za OEM proizvod (proizvodnja originalne opreme). Može se dodeliti bilo kome, u

slučaju da je proizvod unapred instaliran u hardveru; i b) Shareware, freeware i open source. Softver otvorenog koda je softver razvijen korišćenjem protokola otvorenog koda, što znači da se može modifikovati i ponovo koristiti, čak i za komercijalnu upotrebu, mada se modifikacije moraju ponovo ponuditi u javno vlasništvo. Freeware generalno kreira jedan entitet i pušta ga na tržište, bilo kao uvodnu nadgradnju na plaćeni softver, bilo kao altruističnu ponudu drugim korisnicima.

Ne-licencirano umnožavanje (kršenje) softverskih programa naziva se softverska piraterija i može imati sledeće oblike:

- a. Softlifting, tj. stvaranje dodatnih kopija programa koje može koristiti više korisnika nego što dozvoljava licenca. Ova kategorija takođe uključuje razmenu diskova sa ilegalnim kopijama softvera između prijatelja i saradnika.
- b. Trgovanje piratskom kopijom zajedno sa kompjuterom (otpremljeno u hard disk). To je slučaj kada određeni prodavci kompjuterske opreme instaliraju ilegalne kopije softvera na čvrste diskove kompjutera koje prodaju.
- c. Falsifikovanje (potpuna imitacija originalnog proizvoda): Nezakonita reprodukcija i prodaja softvera na takav način da izgleda legalno. Može da uključuje imitaciju ambalaže, logotipa i često holograme.
- d. Onlajn (na mreži): Ovaj oblik piraterije nastaje kada korisnici „preuzimaju“ softver sa Interneta bez izričitog odobrenja korisnika.

U smislu autorskih prava, kršenje autorskih prava sažeto se može prikazati po sledećem:

- Izrada kopija (trajnih ili privremenih), na primer za veb stranice, multimediju (kopiranje HTML-a, JavaScript-a ili drugog koda stranice)
- Izrada bilo kog oblika distribucije
- Izmene programa (zahteva kopije)
- Dozvoljena upotreba: prilagođavan-

je programa za predviđanu svrhu, izrada rezervnih kopija, dekompilacija programa (od strane vlasnika licence) s ciljem postizanja interoperabilnosti;

Mnoge kompanije, kako bi brzo izgradile svoju uslugu na mreži, koriste softver otvorenog koda, što znači softver koji se nudi na besplatno korišćenje. Takva upotreba softvera otvorenog koda licencirana je pod određenim uslovima. Ove licence su kategorisane u copyleft ili licence sa dozvolom. I licenca za copyleft i dozvole dozvoljavaju korisnicima da slobodno kopiraju, distribuiraju i menjaju softver koji ih koristi; takvi programi otvorenog koda i dalje su pod zakonom o autorskim pravima; različiti su zbog njihovih ugovornih uslova (bez ekskluzivnosti itd.). Dozvoljene i smatraju se besplatnim licencama. Međutim, prema licencama, Copyleft korisnici moraju kopirati, distribuirati i promeniti izvorni kod koristeći istu licencu kao i originalni softver; to znači da će računarski softver koji će biti stvoren

za licenciranje pod istom licencom Copyleft i da neće biti svojstva novog softvera razvijenog na osnovu prethodno postojećeg. Stoga kompanija ne može, na primer, uzeti softver sa licencom GPL i objaviti ga pod vlasničkom licencom. Dozvoljene licence ne ograničavaju licence pod kojima se ovi postupci mogu izvršiti.

Treba poštovati klauzule licenci, bilo Copyleft ili sa dozvolom. Ako programer / vlasnik platforme ne poštuje licencu koju je postavila fondacija otvorenog koda, postoji rizik da će programer / vlasnik te usluge biti odgovoran za kršenje. Budite upoznati sa upotrebom licenci Copyleft jer postavljaju pravila koja „kontaminiraju“ delove kompjuterskih programa Kompanije, a MSP će morati da otvore celokupan srodni izvorni kod, pa nad tome neće imati svojinu.

BAZE PODATAKA

Baze podataka su takođe veoma važne za MSP koja deluju onlajn (na mreži); a većina MSP će morati da razvije neku vrstu baze podataka.

„Baza podataka“ je zbirka nezavisnih dela, podataka ili drugog materijala raspoređenih na sistematičan ili metodičan način i pojedinačno dostupnih elektronskim ili drugim sredstvima. Na bazi podataka postoji i zaštita autorskim pravima i „pravo sprečavanja nepravednog izdavanja iz baze podataka“. Pravo Sui generis štiti investiciju. Zaštita prava sui generis ograničena je na radnje u vezi sa celom bazom

podataka ili njenim značajnim delovima. Nebitni delovi nisu zaštićeni. Trajanje zaštite od 15 godina započinje iznova po pitanju svake bitne izmene sadržaja baze podataka, ako je izmena donela suštinsko, novo ulaganje.

Za zaštitu autorskih prava dovoljno je ako baza podataka predstavlja autorovo intelektualno stvaralaštvo bilo zbog izbora ili aranžmana. Shodno tome, potencijalno više baza podataka može biti zaštićeno autorskim pravima nego u slučaju kumulativne primene oba uslova. Izbor se odnosi na nezavisne materijale, poput izbora određenih

fotografija, filmova, muzičkih kompozicija ili podataka koji će biti uključeni u bazu podataka. Izbor se ne odnosi na ukupni predmet baze podataka. Aranžman se takođe mora odnositi na «sadržaj», odnosno na pojedinačno dostupne, nezavisne materijale.

Verovatno je da većina elektronskih baza podataka koje su na tržištu nisu zaštićene autorskim pravima, jer im je prvo cilj da budu sveobuhvatne (tako da nema izbora u odnosu na sadržaj) i, drugo, intelektualna kreacija izražena u aranžmanu se često može naći samo u kompjuterskom programu.

Kreator baze podataka uživa pravo da „spreči“ ili odobri određenu upotrebu. Pravo se dodeljuje u vezi sa radnjama izdvajanja i/ili ponovne upotrebe sadržaja baze podataka. Proizvođač baze podataka ima pravo da spreči te radnje čak i ako je bazu podataka učinio dostupnom javnosti i na taj način pristao na konsultacije sa bazom podataka od strane korisnika. Zaštita se proteže na celokupan sadržaj baze podataka ili na njen znatan deo, procenjeno kvalitativno i/ili kvantitativno. Kriterijum kvantiteta odnosi se na količinu elemenata baze podataka koji se koriste; njihova značajnost mora biti utvrđena u poređenju sa brojem elemenata sadržanih u celoj bazi podataka iz koje su materijali izdvojeni ili ponovo upotrebljeni.

Pravo sui generis u bazi podataka primenjuje se bez obzira na zaštitu baze podataka ili na njeno ispunjavanje uslova za zaštitu autorskim pravima ili drugom pravnom zaštitom, kao što je zakon neloyalne konkurencije. Moguća je akumulacija zaštite baze podataka autorskim pravima i pravom sui generis. Autorska prava štite izbor ili raspored materi-

jala, a pravo sui generis štiti značajne investicije. Na pravom vlasniku je da potvrdi svoja prava. Na primer, ako je zaštita sui generis u konkretnom slučaju šira od zaštite autorskim pravima ili na drugi način obećava veći uspeh za svoj zahtev, vlasnik prava će potvrditi pravo sui generis bez potrebe da uzme u obzir uža ograničenja autorskih prava.

Zaštita sui generis primenjuje se bez obzira na prihvatljivost sadržaja baze podataka za zaštitu autorskim i drugim pravima, poput srodnih prava. Autorska prava štite svako pojedinačno delo, a srodna prava štite svako pojedinačno snimanje, izvođenje ili drugo dostignuće sadržano u bazi podataka; pravo sui generis štiti ulaganje u dobijanje celokupnog sadržaja ili značajnih delova baze podataka. U samim podacima se ne stvara novo pravo. Pojedinačni podaci - osim ako nisu pravno zaštićeni, na primer, zakonima o zaštiti ličnih podataka - moraju biti slobodno dostupni. Pravo sui generis ni na koji način ne predstavlja proširenje zaštite autorskih prava na puke činjenice ili podatke.

Pravo sui generis ostavlja bez prejudiciranja prava koja postoje u sadržaju baze podataka, poput autorskih prava, srodnih prava ili prava na lične podatke. Na primer, vlasnik autorskih prava na delu uskladištenom u bazi podataka može zabraniti upotrebu ovog dela u skladu sa opštim odredbama o autorskim pravima, čak i ako autor baze podataka želi da odobri upotrebu značajnog dela sadržaja. Ipak, u praksi će se takav slučaj teško dogoditi, jer će tvorac baze podataka obično steći barem ona prava koja su neophodna za normalno korišćenje baze podataka.

VEB STRANICA

Veb stranica koja sledi neke jurisdikcije može biti zaštićena kao baza podataka, pod određenim uslovima.

Ono što je važno da MSP zna jeste da sadržaj koji kreira za veb stranicu može biti zaštićen autorskim pravima. Ovaj sadržaj može obuhvatiti: fotografije, muziku, tekstove, audiovizuelni sadržaj.

Kada kompanija koristi materijal zaštićen autorskim pravima, poput materijala koji imaju dozvole biblioteka (muzika, slike, mape itd.), treba biti vrlo oprezan u poštovanju uslova pod kojima se daje dozvola za upotrebu sadržaja.

Pored toga, nekoliko osoba može biti uključeno u izradu veb stranice, poput grafičkog dizajnera logotipa, osobe koja piše tekst, fotografa itd. Sve ove osobe koje su saradivale sa kompanijom za izradu veb stranice treba da prenesu sve svoje prava na kompaniju. Saradnici treba da garantuju da neće doći do kršenja smernica korišćenjem materijala. Kompanija bi trebalo da bude u stanju da modifikuje ili dalje prenosi veb stranicu.

Takođe je poželjno da kompanija kontroliše pristup i upotrebu sadržaja svoje veb stranice koristeći mere tehnološke zaštite (ako je takva kontrola primenljiva).

KAMPANJE

Kampanje ili bilo koje drugo oglašavanje ili operacija čiji je cilj promocija usluge koju pruža kompanija i koju je kompanija možda započela mogu sadržati elemente zaštićene zakonodavstvom o intelektualnoj svojini. To bi uključivalo i planiranje reklamne kampanje, pod uslovom da je to planiranje izraženo u bilo kom obliku i da je originalno i stvarna realizacija reklame koja bi mogla sadržati zaštićene elemente kao što su tekstovi, muzika, audio-vizuelni sadržaji, grafika, crteži, logotipi, slogani itd.

Promotivne i reklamne akcije koje su realizovali ugovarači kompanije ili bilo koji spoljni saradnik treba da budu u vlasništvu kompanije. Sve osobe koje su bile uključene u postizanje oglasa ili saradnička kompanija koja se obavezala da će izvršiti takvu reklamnu kampanju, treba da prenesu na kompaniju sva osnovna prava intelektualnog vlasništva i izričito sadrže klauzulu u kojoj se navodi da je kompaniji dozvoljeno da modifikuje delo. Kompanija treba da nastavi sa registracijom bilo kojih logotipa, slogana itd. koji se koriste u okviru reklamnih kampanja kao zaštitni znakovi (videti analizu dole u nastavku).

MULTIMEDIJA

Kosovski zakon o autorskim pravima ne odnosi se eksplicitno na multimedijalna dela. Međutim, opsežan razvoj i široka upotreba multimedijalnih dela pokreću pitanje njihove zaštite autorskim pravima. Multimedijalna dela su dela u digitalnom obliku koja integrišu tekstove, slike i zvukove na CD-u ili DVD-u i koja karakteriše interaktivnost korisnika. Tipičan primer multimedijalnog dela su video igre. Razni saradnici u multimedijalnim delima lako se identifikuju i odnos među njima se reguliše ugovorom. Multimedijalna dela mogu biti zaštićena autorskim pravima bilo kao baze podataka ili kao audiovizuelna dela.

UPOTREBA OBAVEŠTENJA ©

Preporučljivo je da kompanija stavi do znanja ljudima da su njene kreacije / sadržaji zaštićeni, koristeći obaveštenje o autorskim pravima ©, navedite nosioca prava da upozori javnost da je materijal zaštićen. To je moćna poruka potencijalnim kršiocima vaših prava intelektualne svojine i obaveštenje vašim klijentima i/ili budućim saradnicima da su kreacije vaše kompanije zaštićene. Upotreba takvog simbola nije obavezna; samo je uputna.

B. INDUSTRIJSKI DIZAJNI

Industrije koje koristi dizajne su:

- Moda, tekstil, koža
- Obuća
- Nameštaj
- Potrošačka elektronika
- Automobilaska industrija i dodatna oprema
- Ostala roba široke potrošnje

Dizajni su zaštićeni zbog „spoljašnjeg izgleda proizvoda ili njegovog dela koji je rezultat linija, kontura, boje, oblika, teksture, materijala i/ili njegovih ukrasa“. Modularni sistem (broj predmeta koji su dizajnirani da budu povezani na više načina, kao što su građevinski blokovi ili pločice za decu, stolovi) takođe može biti zaštićen.

U svakom slučaju potrebna je minimalna estetska vrednost.

Ono što nije zaštićeno su:

- Nevidljivi delovi ili komponente
- Dizajni napravljeni za postizanje tehničke funkcije
- Karakteristike koje omogućavaju međusobno povezivanje. (Međusobne veze su karakteristike proizvoda koje omogućavaju njegovo sklapanje ili mehaničko povezivanje sa drugim proizvodom, na primer čepnim priključkom ili izduvnom cevi.)
- Rezervni delovi koji se koriste za vraćanje prvobitnog aspekta složenog proizvoda
- Iz razloga javnog morala ili javne politike;

Da bi dizajni bili zaštićeni, oni moraju imati minimalni stepen noviteta i individualni karakter. U EU se smatra da se ukupni utisak na informisanog korisnika mora razlikovati od prethodnih dizajna - stepen slobode dizajnera: „uspostavljen, između ostalog, ograničenjima karakteristika koje nameće tehnička funkcija proizvoda ili elementa ili ograničenjima koja važe za proizvod. Ta ograničenja rezultiraju standardizacijom određenih karakteristika, što će biti zajedničko dizajnu koji se primenjuje na predmetni proizvod“.

Procena individualnog karaktera vrši se u 4 faze, bar u EU (eksperti na nacionalnom nivou su

pozvani da provere šta je predviđeno nacionalnim zakonodavstvom):

1. sektor kome proizvodi pripadaju;
2. informisani korisnik tih proizvoda, stepen svesti o stanju tehnike i nivo pažnje u poređenju, ako je moguće, dizajna;
3. stepen slobode dizajnera u razvoju svog dizajna; i,
4. ishod upoređivanja spornih dizajna, uzimajući u obzir sektor o kome je reč, stepen slobode dizajnera i ukupni utisci koje je sporni dizajn proizveo na informisanog korisnika i bilo koji raniji dizajn koji je bio dostupan javnosti.

Dizajni su zaštićeni za određeni rok zaštite. Dok su u EU registrovani dizajni zaštićeni 5 godina, ali se mogu obnoviti najviše 25 godina, neregistrovani dizajni zaštićeni su 3 godine. Međutim, u drugim nacionalnim zakonodavstvima pojam zaštite se razlikuje.

MSP takođe treba da budu informisani o procesu koji treba slediti kako bi se zaštitili dizajni, kao i o troškovima (administrativnim i pravnim u slučaju da je potreban advokat). Međunarodni proces takođe treba objasniti u vezi sa međunarodnim prijavama za registraciju industrijskog dizajna putem WIPO-a.

Ako neregistrovani dizajn može biti zaštićen, jasno to naglasite za MSP. Mogli bi biti zainteresovani za takvu zaštitu u slučaju da njihovi dizajni nakon određenog perioda nemaju vrednost (modni dizajni).

Ako je moguća i zaštita autorskim pravima, obavestite MSP. Jednako je važno kao i zaštita dizajna.

MSP takođe treba obavestiti da dizajn ne treba obelodanjivati pre njegove registracije. Trebalo bi shvatiti da se u slučaju takvog otkrivanja gubi uslov novine i zaštita samim tim neće biti puna.

Preporučljivo je da kompanija obavesti ljude da je dizajn zaštićen upotrebom obaveštenja „ID“ ili „registrovani dizajn“ za industrijske dizajne kako bi se upozorila javnost da je dizajn zaštićen. To je moćna poruka potencijalnim kršiocima vaših prava intelektualnog vlasništva i obaveštenje vašim klijentima i/ili budućim saradnicima da su kreacije vaše kompanije zaštićene. Ako ste podneli samo zahtev za zaštitu vašeg dizajna, ali dizajn još uvek nije registrovan, možete to naznačiti u svojoj poslovnoj transakciji, koristeći izraz „Dizajn na čekanju“. Upotreba takvog simbola nije obavezna; samo je uputno to realizovati.

C. TRGOVINSKE OZNAKE (TM)

TM se smatraju osnovnom imovinom kompanije. TM koji kompanija koristi, u svakom slučaju bi trebalo da bude registrovan, kako bi se drugi isključili iz upotrebe identične reči ili logotipa.

TM je prepoznatljiv znak ili indikator koji se koristi za identifikovanje izvora proizvoda ili usluga. Pomaže potrošačima da prepoznaju i odluče o robama i uslugama na osnovu njihove reputacije i kvaliteta.

Dakle, TM imaju sledeće funkcije:

- a) funkciju porekla,
- b) funkciju garancije kvaliteta i
- v) funkciju oglašavanja.

TM su registrovani u vezi sa robom i uslugama koje kompanija nudi - Registracija zaštitnih oznaka za određene klase, za određene proizvode i usluge (klasifikacija Nice). 45 klasa (34 za proizvode i 11 za usluge)

Rok zaštite TM-a je do 10 godina, može se obnoviti za 10 godina kao period trajanja zaštitnog znaka. Ovo bi trebalo da potvrdi nacionalni ekspert.

MSP takođe treba informisati o procesu koji treba slediti kako bi se zaštili TM, kao i o troškovima (administrativnim i pravnim u slučaju da je potreban advokat). Međunarodni postupak takođe treba objasniti u vezi sa međunarodnim prijavama za registraciju TM-a putem WIPO-a.

Ako neregistrovani TM može biti zaštićen, obavestite to MSP.

Bilo bi zanimljivo da MSP znaju da što je TM prepoznatljiviji (figurativni elementi i elementi reči) to će njegova zaštita biti bolja.

TM kompanije treba da bude zaštićen u svim zemljama u kojima kompanija posluje.

Važno je da MSP pretražuje dostupnost TM-a PRE nego što počne da ga koristi na tržištu. Korišćenje ne registrovane zaštitne oznake stvoriće vrednost nad imenom koje možda neće biti zaštićeno, a Kompanija je izložena.

Pored toga, postojanje identičnog ili sličnog TM-a u vlasništvu trećeg lica:

- a) ne može dozvoliti njegovu registraciju
- b) može nametnuti re-brendiranje Kompanije,
- c) može stvoriti probleme odgovornosti kompanije.

Pored toga, kompanija uvek treba da nastoji da registruje kao svoja imena domena (DN) sve svoje TM-ove.

Da biste saznali da li je zaštitna oznaka koju želite da koristite dostupna, pretraga žiga može se izvršiti u bazi podataka vašeg nacionalnog IP ureda ili pomoću baze podataka kao što su:

- TMView, dostupan na <https://www.tmdn.org/tmview/welcome>. Ova baza podataka omogućiće vam da proverite da li je oznaka dostupna u svim zemljama EU i u brojnim drugim partnerskim kancelarijama.
- Baza podataka WIPO Global Brands, koja pokriva zaštitne oznake registrovane u velikom broju zemalja potpisnica WIPO-a i dostupna je na: <https://www.wipo.int/branddb/en/index.jsp>.

Preporučljivo je da kompanija obavesti ljude da je zaštićena oznaka (žig) upotrebom obaveštenja „® ili TM (ili čak, „registrovana zaštitna oznaka)“, da upozori javnost da je to zaštićena oznaka. To je moćna poruka potencijalnim kršiocima vaših prava intelektualnog vlasništva i obaveštenje vašim klijentima i/ili budućim saradnicima da su kreacije vaše kompanije zaštićene. Ako ste podneli samo zahtev za zaštitu svog žiga/oznake, ali zaštitna oznaka još uvek nije registrovana, možete to naznačiti u svojoj poslovnoj transakciji, koristeći izraz „TM“. Upotreba takvog simbola nije obavezna; samo je uputno.

D. NAZIVI DOMENA (DNS)

Nazivi domena mogu se dobiti putem registra (npr. Godaddy.com, eNom.com, Tucowsinc.com). Da biste registrovali ime domena, određeni naziv domena mora biti dostupan. Dostupnost se proverava preko registra. MSP bi trebalo da shvate da registracija imena domena ne dodeljuje njegovom vlasniku nikakva prava na zaštitne oznake. Štaviše, činjenica da je ime domena dostupno ne znači da će zaštitna oznaka kompanije takođe biti dostupna. Da bi zaštitna oznaka bila registrovana, nije dovoljno da bude dostupna onakva kakva jeste. Sličnosti između zaštitne oznake koju MSP želi da registruje i registrovanog žiga u vlasništvu drugog fizičkog ili pravnog lica, mogu dovesti do odbijanja prijave.

MSP bi trebalo da razmotre registraciju imena domena za ime kompanije, kao i imena zaštićenih proizvoda i/ili brendova

E. PATENTI

Patenti u poslovanju su veoma važni jer: generišu premiju cena proizvoda, dodaju marketinški kredibilitet, dodaju prihod licenciranjem ili prodajom prava intelektualne svojine, privlače ili zadržavaju investitore/partnere, sprečavaju druge da koriste izume kompanije bez dozvole, potencijalno sprečavaju konkurente od ulaska na tržišni prostor kompanije.

Da bi se patent zaštitio, moraju biti ispunjena tri uslova:

- 1. Novina:** nije deo dosadašnjeg stanja tehnike - bilo šta što je dostupno javnosti
- 2. Pronalazački korak:** imajući u vidu stanje tehnike, pronalazak nije očigledan ekspertu u toj oblasti
- 3. Industrijska primena:** možda se proizvodi ili koristi u bilo kom sektoru industrijske delatnosti

Patent daje njegovom vlasniku pravo da isključi druge da koriste, proizvode, prodaju, nude na prodaju i uvoze patentirani izum.

Rok zaštite patenta iznosi 20 godina. Nakon ovog roka zaštite, patent može da koristi bilo ko.

Nacionalni patentni sistemi se razlikuju u zavisnosti od nacionalnog pristupa.

Prema „deklaratornom“ sistemu, sve deklaracije se smatraju legalnim. Da bi prijava bila prihvaćena, nadgleda se/kontroliše legalizacija podnosioca zahteva, naknade itd. (Nema suštinskog/temeljnog ispitivanja pronalaska). Pod ovim sistemom ne postoji garancija da su ispunjeni osnovni uslovi (što podrazumeva da je pronalazak nov, uključuje inventivni nivo i industrijski je primenljiv). To bi moglo dovesti do ništavnosti

patenta.

Pod sistemom značajnih ispitivanja: ako preduslovi (novina, inventivni nivo, industrijska primenljivost) nisu ispunjeni, patent se ne dodeljuje.

MSP moraju biti obaveštena o putevima zaštite svog pronalaska kada je u pitanju nacionalna, regionalna, međunarodna primena. Prelazak sa nacionalne na međunarodnu prijavu treba da bude odrađen u određenim rokovima! Ovo je veoma važno podvući jer izum treba zaštititi u svim zemljama u kojima kompanija želi da iskoristi pronalazak. Ako rokovi nisu zaštićeni, patent se neće dodeliti. Treba pomenuti odgovarajuće administrativne takse.

Patenti su odličan način zaštite pronalaska. Međutim, MSP bi trebalo da shvate da su za registraciju patenta potrebna prilično važna finansijska sredstva i da će trebati dosta vremena da se zaštiti. Dok nije zaštićena, kompanija ne uživa nikakva prava. Zbog toga većina MSP pokušava da pronađe sredstva pre podnošenja prijave za patent.

Dalje, mnoga MSP otkrivaju informacije o svojoj izumljenoj tehnologiji (kao što je slučaj sa univerzitetima koji treba da objavljuju članke) pre podnošenja zahteva za patent. Takvo otkrivanje pronalaska će dovesti do gubitka novine i kriterijumi za zaštitu neće biti ispunjeni.

Preporučljivo je da kompanija obavesti ljude da je patent zaštićen upotrebom obaveštenja „Registrovani patent“ za „registrovane pronalaskе“, kako bi upozorili javnost da je ovo zaštićeni patent. To je moćna poruka potencijalnim kršiocima vaših prava intelektualnog vlasništva i obaveštenje vašim klijentima i/ili budućim saradnicima da su kreacije vaše kompanije zaštićene. Ako ste podneli samo prijavu za zaštitu svog pronalaska, ali patent još uvek nije dodeljen, možete to naznačiti u svojoj poslovnoj transakciji, koristeći izraz „očekuje se patentiranje“. Upotreba takvog simbola nije obavezna; samo je uputno tako postupiti.

PATENTEN

F. POVERLJIVE INFORMACIJE – POSLOVNE TAJNE - ZNATI-KAKO

(i) Poverljive informacije su informacije koje su zaista poverljive. Poverljive informacije nisu informacije koje su opšte poznate ili se lako mogu otkriti. Imaju poslovnu, komercijalnu ili ekonomsku vrednost (stvarnu ili potencijalnu) jer informacije nisu opštepoznate. Podložno je razumnim naporima da se održi tajnost. Imaju neograničeno trajanje, pod uslovom da informacije ne postanu javno poznate.

(ii) Praktično znanje predstavlja bilo koju tajnu ili ograničene informacije ili znanje koje poboljšavaju sposobnost njegovog vlasnika da proizvedu željeni ishod. Trebate znati kako preduzeću može omogućiti da:

- izvorni materijali jeftiniji od konkurenata
 - proizvode efikasnije od konkurenta, čak i kada oboje koriste istu opremu i procese;
- Može biti opipljiva poput nacрта, formula, uputstava, specifikacija ili nematerijalna poput veština upravljanja procesima, tržišne inteligencije, tehnika kontrole kvaliteta.

To je praktično znanje, stručnost za veštine, posebno tehničko znanje zaposlenog, čak bi mogao biti i precizan način postavljanja mašine. Znajete kako se često licencira sa patentima: zapravo su informacije koje će omogućiti upotrebu patentirane tehnologije; ove informacije se ne otkrivaju sa patentom.

(iii) Poslovna tajna je svaka informacija koja se namerno ne otkriva i koja:

- Ekonomski donosi korist svom vlasniku sve dok je tajna
- Može ekonomski naštetiti svom vlasniku ili koristiti konkurentima ako se otkrije protiv želje vlasnika

Poslovne tajne su moćni i vredni oblici

intelektualne svojine (IS) sa potencijalno neograničenim životnim vekom. Na primer, ono što može biti tajna:

- Tajni sastojak/recept
- Specifični uslovi procesa (formula za Koka-kolu i KFC prženu piletinu)
- Specifični hemijski postupak za optimalne uslove
- Tehnologija proizvodnje
- Softver
- Informacije o troškovima i cenama

Poslovne tajne su alternativa patentima.

Da bi poverljivo otkrivala informacije, malim i srednjim preduzećima će biti potrebni pravno obavezujući ugovori koji će sadržati restriktivne ugovore za zaposlene, dobavljače, kooperante itd., Sporazume o ne otkrivanju podataka (NDA - takođe poznati kao poverljivi sporazumi o otkrivanju ili CDA) za manje „povezane“ strane, poput potencijalnih nosioca dozvola, tehnički savetnici, ad hok saradnici na projektima, pa otkrivanja podataka treba svesti na apsolutni minimum.

Sporazumi o neotkrivanju podataka (NDA): NDA su uravnotežena potreba za zaštitom intelektualne svojine sa potrebom za saradnjom treće strane, pa su obično manje teški od restriktivnih sporazuma. U ovim ugovorima treba razjasniti da bilo koja obelodanjena IP adresa pripada obelodanjenoj strani. Dalje, NDA treba da uključuju:

- indikacija poverljivih informacija koje se otkrivaju
- definicija tačno kome je (a kome nije) dozvoljen pristup poverljivim informacijama
- trajanje perioda poverljivosti
- obaveze svake strane i okolnosti u kojima mogu biti raskinute
- važeći zakoni i pravne nadležnosti;

G. GEOGRAFSKE OZNAKE

Geografske oznake identifikuju dobro kao poreklo sa teritorije države ili regiona ili lokaliteta na toj teritoriji, gde se određeni kvalitet, reputacija ili druga karakteristika dobra u osnovi mogu pripisati njegovom geografskom poreklu.

Na nivou EU pravi se razlika između Zaštićenih geografskih oznaka (ZGO) i Zaštićenih oznaka porekla (ZOP) // Tradicionalni specijalitet zagarantovan. Razni propisi EU dozvoljavaju registraciju geografskih pojmova kao ZGO i/ili ZOP za vina, aromatizovana vina, alkoholna pića, nepoljoprivredne i poljoprivredne proizvode i hranu. Postoje razlike između geografskih oznaka i zaštićenih geografskih oznaka. Uslovi koje moraju ispunjavati poljoprivredni proizvođači znatno su strožiji od onih koji se odnose na zaštitne oznake. U slučaju ZOP-a, kvaliteti ili osobine proizvoda moraju biti „u osnovi ili isključivo zbog određenog geografskog okruženja sa inherentnim prirodnim i ljudskim faktorima“. Suprotno tome, geografski pojam se može smatrati ZGO kada se kvalitet ili reputacija proizvoda mogu pripisati njegovom geografskom poreklu. Zaštita kao oznaka porekla moguća je samo kada se sve faze od proizvodnje sirovina do pripreme konačnog proizvoda odvijaju na definisanom geografskom području. Za ZGO je dovoljno ako se samo jedna od tih faza nalazi u odgovarajućem području.

Zašto su geografske oznake važne? Zaštita geografskih oznaka važna je ekonomski i kulturno. One mogu stvoriti vrednost za lokalne zajednice kroz proizvode koji su duboko ukorenjeni u tradiciji, kulturi i geografiji. Podržavaju ruralni razvoj i promovišu nove mogućnosti za posao u proizvodnji, preradi i ostalim srodnim uslugama.

Tokom godina evropske zemlje su preuzele vodeću ulogu u identifikovanju i zaštiti svojih geografskih oznaka. Na primer: Konjak, Roquefort sir, Sherry, Parmigiano Reggiano, Teruel i Parma pršuta, Tuscany masline, Budějovické pivo, i Budimpeštanska téliszalámi.

Geografske oznake postaju korisno pravo intelektualne svojine za zemlje u razvoju zbog njihovog potencijala da dodaju vrednost i promovišu ruralni društveno-ekonomski razvoj. Većina zemalja ima niz lokalnih proizvoda koji odgovaraju konceptu geografskih oznaka, ali samo je nekoliko već poznato ili je zaštićeno širom sveta. Na primer: Basmati pirinač ili čaj Darjeeling.

Međutim, geografska imena koja imaju komercijalnu vrednost izložena su zloupotrebi i falsifikovanju. Zloupotreba geografskih oznaka ograničava pristup određenim tržištima i podriva lojalnost potrošača. Nepropisna (uz prevaru) upotreba geografskih oznaka šteti i proizvođačima i potrošačima.

STRATEGIJA

Da bi MSP osigurala svoja prava intelektualne svojine, potrebno je izvršiti detaljnu analizu IS-a (u daljem tekstu DA IS), što znači reviziju ili istragu koja će otkriti koja su IS imovina kompanije, koliko su jaka, kao i da li kompanija sama možda krši prava treće strane. Znajući ove informacije, MSP će moći da razviju strategiju, čiji je cilj da iskoristi svoje intelektualne svojine.

Izvođenje DA IS-a je veoma važno iz sledećih razloga:

Omogućava kompaniji da identifikuje imovinu intelektualne svojine i pravilno njome upravlja. Takva identifikacija će voditi kompaniju da registruje svoju imovinu IS-a, kada je takva registracija dozvoljena zakonom, pojačavajući vlasništvo nad IS-om kompanije.

Kada kompanija ispituje mogućnost licenciranja svojih prava intelektualnog vlasništva, potreban je pažljiv rad kako bi se identifikovale potencijalne praznine u lancu prava koje bi kompaniju mogle dovesti do kršenja ili povrede uslova ugovora. Na primer, kompanija treba da se uveri da je vlasnik IS-a koji su kreirali njeni zaposleni ili da je stekla sve potrebne dozvole za upotrebu zaštićenog materijala (na primer slike ili muzika koja se koristi na veb stranicama).

Štaviše, DA je neophodna kada kompanija predviđa mogućnost da podnese tužbu Sudu zbog kršenja svojih prava intelektualnog vlasništva. Pre podnošenja takvih radnji, kompanija treba da se uveri da je zaista nosilac prava u suprotnom neće imati pravo da podnese tužbu. Obrnuto, DA IS garantuje da kompanija sama ne krši prava intelektualnog vlasništva drugog fizičkog ili pravnog lica.

Pored toga, od nove kompanije ili novoosnovane kompanije koja će tražiti sredstva tražiće se da dokaže da je ona vlasnik IS-a. Niko neće prihvatiti da finansira kompaniju koja nema jasno vlasništvo. Isto važi i u slučaju da društvo kupuje ili preuzima drugo društvo (u tom slučaju imovina IS-a i povezane obaveze postaju komponenta ukupne vrednosti kompanije) kao i u slučaju zajedničkih ulaganja.

Prva stvar koju treba uraditi kada kompanija izvrši DA IS je pregled statusa IS-a koje poseduje. U ovom slučaju treba tražiti koji su od prava intelektualne svojine kompanije registrovana, koja su trebala biti registrovana, ali nikada nisu bila, kao i ispitati mogućnost da ih registruju čak i u ovom trenutku, kao i koja su od njihovih prijava za registraciju ostala nerešena. Dalje, trebalo bi da ispita za koje regione su zaštićena ta

STRATI

prava i koliko je godina ostalo do njihovog isteka.

Drugi korak je pregled ugovora i drugih sporazuma koje kompanija drži. Kada je kompanija stekla prava od drugog fizičkog ili pravnog lica, trebalo bi da se pobrine ne samo da je sama kompanija zaista stekla prava, već i da li je fizičko, pravno ili pravno lice koje je to pravo prenelo tamo gde su vlasnici tih prava; ako je i ovo lice steklo pravo od drugog lica, onda bi prvo lice trebalo da ima pravo da prenese prava. To se naziva „lanac prava“ i taj „lanac“ bi trebao biti jasan.

Treći korak sastoji se od identifikacije parnice i rizika kršenja prava kompanije. Ovaj korak se odnosi na ispitivanje mogućnosti da kompanija krši prava nekoga drugog, na primer, koristeći zaštićeni materijal bez odobrenja.

Čitav proces treba da uključuje reviziju ugovora - uključujući ugovore zaposlenih - i ugovore koji se odnose na zakup, licenciranje i vlasništvo nad intelektualnom svojinom.

U svakom slučaju, kompanija treba biti identifikovana kao ekskluzivni vlasnik prava intelektualne svojine. Sve prava intelektualne svojine se moraju preneti na kompaniju od strane svakog zaposlenika/saradnika/ugovarača, čak i osnivača Kompanije. Prenos

treba da se obavi u vidu pisanog ugovora; prava treba preneti na kompaniju kako bi ih iskoristila na svim teritorijama, za sva vremenska ograničenja zaštite IS-a i za sve vrste eksploatacije.

U ugovoru treba tačno opisati koja prava se prenose i koja sredstva eksploatacije su obuhvaćena.

U ovom trenutku takođe treba napomenuti da neke jurisdikcije priznaju snažna moralna prava autorima, dok je u nekim drugim slučajevima zakon manje strog. Moralna prava takođe mogu ometati eksploataciju prava intelektualnog vlasništva. Iz tog razloga, ako nacionalno zakonodavstvo to dozvoljava, treba posebno napomenuti moralna prava (na primer, u nekim jurisdikcijama je dozvoljeno odricanje od moralnih prava ili ograničavanje njegove širine).

Na kraju, opis dužnosti zaposlenih/saradnika/ugovarača bez sumnje treba da se odnosi na njegovu/njenu kreativnu aktivnost, kako bi bila jasna prava zaposlenih kao i ostalih, itd.

REGIJA

PODIZANJE VREDNOSTI PIS KROZ LICENCIRANJE

ZAŠTO LICENCIRANJE?

Komercijalizacija prava intelektualne svojine sprovodi se licenciranjem. Kompanija treba da nastavi sa licenciranjem iz nekoliko razloga:

- Ovo je način da kompanija prima prihode licenciranjem prava intelektualne svojine.
- Licenciranje doprinosi povećanju distribucije proizvoda.
- Licenciranje može omogućiti kompaniji pristup dodatnoj imovini (unakrsno licenciranje: Kompanija A licencira X tehnologiju Kompaniji B, a Kompanija B licencira V tehnologiju Kompaniji A).
- Razviti efikasna partnerstva.
- Kada kompanija ima nedostatak resursa, licenciranje može biti izvor prihoda.

VRSTE UGOVORA

Vrste ugovora preko kojih kompanija licencira svoje intelektualne svojine mogu se podeliti u nekoliko kategorija:

- Sporazumi o praktičnom znanju i pokaznom znanju
- Sporazumi o istraživanju i razvoju (R&D)
- Sporazumi o prenosu materijala
- Ugovori o patentima i korisnim modelima
- Industrijski dizajn
- Biljne sorte
- Softverski sporazumi
- Tehnološka zajednička ulaganja
- Ugovori koji se odnose na dela zaštićena autorskim pravima (ugovori o uređivanju knjiga, ugovori o izdavanju muzike, ugovori o izvođačima, ugovori o emitovanju, produkcija i distribucija filma, itd.).
- Ugovori koji se odnose na zaštitne oznake (žigove) i imena domena;

PODIZANJE

VREDNOSTI

KORACI PRE STUPANJA U SPORAZUM

Pre ulaska u sporazum, kompanija, nakon procene svojih prava intelektualnog vlasništva, bi mogla da nastavi sa potpisivanjem Protokola o saradnji ili Pisma o namerama u cilju zapisivanja namera obe strane. Pored toga, uvek je preporučljivo da potpišete ugovor o poverljivosti za pripremne korake, posebno kada kompanija namerava da otkrije informacije koje nisu javno dostupne.

SADRŽAJ SPORAZUMA/LICENCE

Da bi sporazum bio validan i jasan mora da sadrži najmanje sledeće informacije: Prvo što treba razjasniti u ugovoru je koje su uključene strane, ko ili šta (lica/firme) mogu biti „davalac licence“ ili „korisnik licence“.

Zatim bi trebalo razjasniti predmet, što znači, na primer, da je licencirana PIS uz zaštitni znak X. U ovu evidenciju treba da budu uključena sva relevantna prava intelektualne svojine, pravilno naznačujući intelektualna prava koja podležu licenci.

Posle ovoga, ugovor treba da definiše obim licence, šta pokriva (obim) i gde se primenjuje (teritorijalnost). Ovaj opseg se odnosi i na upotrebu prava intelektualne svojine (na primer, u slučaju patentnih licenci: ograničavanje dodeljivanja na određene patentne zahteve, porodice patenata ili prijave. Ili u slučaju licenci za zaštitne oznake: za koje proizvode i klase se dodeljuje licenca; ili u slučaju autorskih prava, za čiju upotrebu se dodeljuje licenca, koja prava se licenciraju - pravo na reprodukciju ili pravo na javno saopštavanje), kao i određena teritorija za koju se licenca daje. Budite oprezni, jer ako neko planira da koristi prava na Internetu, potrebna mu je licenca za ceo svet, osim ako pristup nije ograničen u jednoj zemlji.

Drugo važno pitanje je da li će licenca biti ekskluzivna ili nije ekskluzivna. Ekskluzivna licenca može biti ograničena u jednom određenom pravu (na primer pravo na reprodukciju ako je autorsko pravo) ili ograničena na mestu (samo Kosovo) ili na vreme (samo na 6 meseci). Međutim, kompanija treba da ima na umu da ekskluzivna licenca neće dozvoliti Kompaniji da isto PIS

prepusti nekome drugom za isti region i za isto vreme. Zbog toga bi, ukoliko se kompanija odluči za ekskluzivnu licencu, naknada/kompenzacija bi trebala biti mnogo veća.

Nakon što smo sve ovo razjasnili, veoma je važno definisati kada sporazum počinje i kada se završava (početak i isticanje/raskid). Ovde koristimo izraze kao što je datum stupanja na snagu kako bi se označio početak licence koji mora biti naveden. Što se tiče isteka/raskida ugovora, Kompanija treba da ima na umu da nekoliko faktora može dovesti do raskida licence; ove faktore treba detaljno navesti u ugovoru (određenog datuma, događaja - na primer, isteka licenciranog IS-a ili IS-a koji postaje nevažeći - ili se raskida sa jedne strane). - Nakon isteka, može li vlasnik licence prodati akcije? Koliko dugo? Da li će se akcije prodati davaocu licence (po kojoj ceni)?

A onda dolazi dogovor o naknadi/kompenzaciji. Naknada može biti:

- Paušalni iznos (jedna ili nekoliko isplata ili redovne isplate) ili
- Autorske naknade u ovom slučaju izračunavanje tantijema moglo bi se zasnivati na nekoliko faktora kao što su obim proizvodnje, neto prodaja, neto dobit, broj ovlašćenih korisnika itd. kao i komercijalni ciljevi i promenljive po pitanju honorara za autorska prava.

Treća opcija je kombinacija paušalnog iznosa sa autorskim honorarima.

U slučaju honorara, kompanija će morati da se dogovori o finansijskoj administraciji. Na primer, s obzirom da će autorski honorar

zavisiti od prihoda vlasnika licence, onaj koji kasnije ima obavezu da vodi račune i evidenciju, izveštava o rezultatima, dok bi kompanija trebalo da ima pristup ovim informacijama da bi verifikovala račune. To se naziva Izveštaji i revizija računa.

Jednako važno pitanje je da li će kompanija dodeliti vlasniku licence pravo da izdaje pod-licencu. Kompanija se uvek može složiti da prihvati takve pod-licence nakon pismenog odobrenja.

U većini slučajeva, ugovor će takođe sadržati klauzulu o rizicima / garancijama i zastupanju / obeštećenju: npr. nepostojanje prava treće strane na licenciranu intelektualnu svojinu, vlasništvo i validnost licencirane intelektualne svojine.

Klauzule o poboljšanju koje se primenjuju na licenciranje tehnologije (praktično znanje, patenti, softver) - (raspodela vlasništva, obaveza pružanja nadogradnji) su takođe česte.

Ostale važne klauzule su:

- Klauzula o ograničenju odgovornosti putem koje će kompanija pokušati da umanji rizike u slučaju da dokaže da postoji nedostatak u pogledu prava.

- Poverljivost - klauzule o nekonkurenciji: imalac licence ne bi trebalo da bude konkurencija kompaniji.

- Klauzule o nadležnosti. Ovo je važno, jer u slučaju spora, kompanija treba da ima mogućnost da ide na sudove tamo gde je sedište kompanije inače će troškovi biti veoma visoki.

- Mogli bi se uključiti i drugi aspekti koji se razmatraju od slučaja do slučaja. Na primer, pravo na inspekciju i obaveza pružanja tehničke pomoći (praktično znanje i patentne licence), pravo na kontrolu kvaliteta proizvoda kako bi se izbegla oštećenja dobre volje licencirane zaštitne oznake (licence za zaštitne oznake) održavanje i odbrana licenciranih prava intelektualnog vlasništva.

NAKNADA

Što se tiče naknade kompaniji za licenciranje prava intelektualne svojine, postoji nekoliko mogućih osnova za obračun naknade:

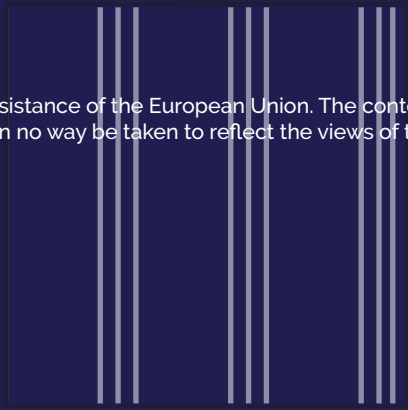
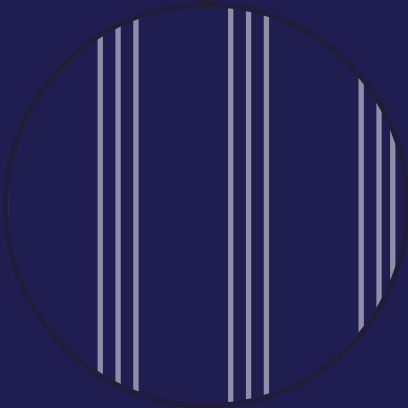
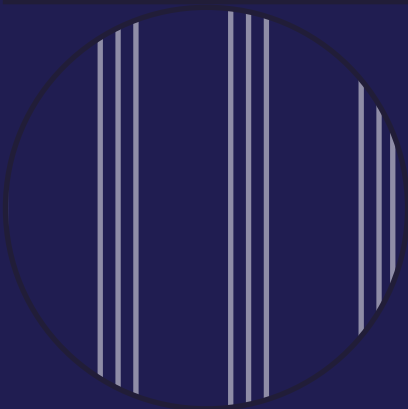
1. Pristup zasnovan na troškovima. U ovom slučaju je ključno pitanje na koje treba odgovoriti iznos potrošen za stvaranje IS zaštićenih materijala u kombinaciji sa vremenom koje je kompaniji bilo potrebno da ga stvori. Mogu se koristiti dve metode:

a) Metoda troškova zamene. Ova metoda procenjuje vreme i resurse potrebne za razvoj svojine koja bi mogla zameniti svojinu koja se vrednuje.

b) Metoda troškova replikacije. Ova metoda procenjuje vreme i resurse potrebne za replikaciju sličnih IS-a (uključujući „neuspešna“ istraživanja) Nedostatak ove metode je da ne uzima u obzir buduće prihode;

2. Tržišni pristup. U ovom slučaju vrednost se izračunava na osnovu vrednosti prava intelektualne svojine na tržištu. Metoda pretpostavlja postojanje tržišta za transakcije uporedive imovine. Faktori koji mogu poslužiti za uspostavljanje uporedivosti uključuju prirodu sredstva, sličnost proizvoda, industriju, veličinu tržišta, prepreke ulasku itd. Nedostatak ove metode je što informacije o industriji treba da budu dostupne.

3. Pristup zasnovan na prihodu. Ovo je zapravo procena budućih koristi. Oslanja se na potencijal IS-a da generiše buduće koristi. Najviše povezane metode su naponi da se utvrdi neto sadašnja vrednost očekivanih budućih tokova prihoda. Generalno, takve metode uzimaju u obzir faktore kao što su vremenska vrednost novca i rizik. Nedostatak ove metode je što se moraju proceniti novčani tokovi i diskontna stopa, a to može biti teško kada nema osnove ili iskustva za izračunavanje tržišnog potencijala (kao u ranoj fazi razvoja IS-a).

This booklet has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this booklet are the sole responsibility of IBF International Consulting and EPLO and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

© IPR Project Kosovo
February, 2021
Pristina, Kosovo

IPRproject

Intellectual Property Rights Project

Rr. "Johan V. Hahn",
10000 Priština, Kosovo

Tel: 038 726 688

 IPRKosovo